

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

جغرافیا (۳) (کاربردی)

رشته ادبیات و علوم انسانی

پایه دوازدهم

دوره دوم متوسطه

نام کتاب:	جغرافیا (۳) (کاربردی) - پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه - ۱۱۲۲۱۸
پدیدآورنده:	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:	دلارام احمدی، مژگان افشار، علی صادقی، زهرا صمدی، ناهید فلاحیان، نازیا ملک محمودی، مهین منافی و مریم نادری (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
مدیریت آماده‌سازی هنری:	ناهید فلاحیان (فصل اول و دوم)، مجتبی یمانی (فصل سوم) (مؤلفان) با همکاری نازیا ملک محمودی ناهید فلاحیان (مدیریت و نظارت بر تألیف) - افسانه حجتی طباطبایی (ویراستار ادبی)
شناسه افزوده آماده‌سازی:	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
نشانی سازمان:	احمدرضا امینی (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - محمدعباسی (طراح گرافیک، طراح جلد و صفحه‌آرا) - فاطمه باقری‌مهر، سیده‌فاطمه محسنی، فاطمه گیتی‌جبین، شاداب ارشادی، کبری اجابتی و مریم دهقان‌زاده (امور آماده‌سازی)
ناشر:	تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ وبگاه: www.chap.sch.ir و www.irtextbook.ir
چاپخانه:	شرکت چاپ‌ونشر کتاب‌های درسی ایران تهران: ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش) تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۳۷۵۱۵-۱۳۹
سال انتشار و نوبت چاپ:	شرکت چاپ‌ونشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص» چاپ چهارم ۱۴۰۰

فصل اول : جغرافیای سکونتگاه ها

- درس ۱- شهرها و روستاها ۲
- درس ۲- مدیریت شهر و روستا ۲۱
- فنون و مهارت های جغرافیایی ۱ ۳۸

فصل دوم : جغرافیای حمل و نقل

- درس ۳- ویژگی ها و انواع شیوه های حمل و نقل ۴۲
- درس ۴- مدیریت حمل و نقل ۵۹
- فنون و مهارت های جغرافیایی ۲ ۷۳

فصل سوم : مخاطرات طبیعی

- درس ۵- ویژگی ها و انواع مخاطرات طبیعی ۸۲
- درس ۶- مدیریت مخاطرات طبیعی ۱۰۰
- فنون و مهارت های جغرافیایی ۳ ۱۱۱

- در پایان هر فصل کتاب، پایگاه‌های اینترنتی رسمی و مرتبط با موضوعات معرفی شده‌اند و در بعضی از فعالیت‌ها نیز دانش‌آموزان به این پایگاه‌ها ارجاع داده شده‌اند. در برخی از پایگاه‌ها فیلم، عکس و رسانه‌های مناسب و قابل استفاده در کلاس وجود دارند که می‌توانید از آنها بهره بگیرید.
- برای آموزش مباحث کتاب، استفاده از اطلس‌های جغرافیایی (حاوی نقشه‌های گوناگون از نواحی مختلف) الزامی است.

ارزشیابی: در ارزشیابی این درس، تأکید می‌کنیم که به **ارزشیابی مستمر** اهمیت بدهید. با توجه به ضلع سوم مثلث یادگیری مطلوب، یعنی برون‌داده‌های یادگیری و ایجاد فرصت برای ارائهٔ آموخته‌ها، کلیهٔ فعالیت‌های داخل و خارج از کلاس دانش‌آموزان را در ارزشیابی مستمر در نظر بگیرید. نمرهٔ ارزشیابی مستمر الزاماً نباید با نمرهٔ آزمون کتبی همخوانی داشته باشد. با توجه به هدف آماده کردن دانش‌آموزان برای زندگی شایسته، ارزشیابی نباید موجب احساس سرخوردگی یا شکست در دانش‌آموزان شود و به عکس، باید آنها را به مطالعه و یادگیری ترغیب کند.

در آزمون‌های کتبی پایانی، آزمون نهایی خردادماه و آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات، طرح هر گونه سؤال از بخش‌های «بیشتر بدانیم»، «بیندیشیم»، «برای مطالعه»، توضیحات و زیرنویس عکس‌ها و نقشه‌ها و واژه‌نامهٔ پیوست کتاب اکیداً ممنوع است. طرح پرسش از زمینه خواندن و تفسیر نمودارها و مدل‌ها بلامانع است به شرط آنکه اطلاعات حافظه‌ای و آمار و ارقام مندرج در آنها مبنای پرسش نباشد.

امید است شما معلمان عزیز با به‌کارگیری روش‌های مناسب، فضایی پرنشاط و دلپذیر در کلاس‌های جغرافیا فراهم کنید.

گروه جغرافیای دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری

سایت گروه جغرافیا <http://Geography-dept.talif.sch.ir>

فصل اول جغرافیای سکونتگاه‌ها

شهرها و روستاها

مقر و موقعیت جغرافیایی

تفاوتهای شهر و روستا

سلسله مراتب سکونتگاه ها

حوزه نفوذ سکونتگاه

به سوی جهانی در حال شهری شدن

افزایش شهرهای میلیونی

از مادرشهر تا زنجیره کلان شهرها (مگالاپلیس)

تغییر در روستانشینی و سکونتگاه های روستایی

مهاجرت از روستاها به شهرها

تغییرات کالبدی و عملکرد دیدر روستاها

روابط شهر و روستا

تغییرات جمعیت شهری و روستایی در ایران

سیاره زمین سکونتگاه بیش از ۷ و نیم میلیارد نفر جمعیت انسانی است. خشکی ها تنها یک سوم سطح زمین را تشکیل میدهند.

بیشتر این جمعیت انبوه در نواحی خاصی از خشکی های کره زمین یعنی روستاها و شهرها متمرکز شده اند. بر طبق آمار سازمان ملل، در نیمه سال ۲۰۱۸ میلادی ۴/۲ میلیارد نفر از مردم جهان در شهرها و ۳/۴ میلیارد نفر از مردم جهان در روستاها مستقر بوده اند.

مدیریت شهرها و روستاها و برنامه ریزی برای سکونتگاه هایی که از هر جنبه برای زندگی انسان ها مناسب باشند از مهمترین مسائل قرن بیست و یکم است.

شما در این فصل با ویژگی ها و الگوهای پراکندگی شهر و روستا، و برخی مسائل و راهکارهای مدیریت آنها آشنا می شوید.

شما در کدام شهر یا روستا زندگی می کنید؟ اگر از شما بپرسند مکان دقیق شهر یا روستای شما کجاست چه می گوئید؟ همفکری کنید و پاسخ ها را روی تابلو بنویسید. محل شهر یا روستای خود را روی نقشه نشان دهید. اکنون با استفاده از معلومات قبلی خود بگوئید شهر یا روستای شما با کدام پدیده های طبیعی محیط پیرامون مانند کوه، رود، دریا و... همجوار است و از آنها تاثیر می پذیرد؟

سکونتگاه شما در کدام منطقه آب و هوایی واقع است و کدام معادن و منابع، مسیرهای ارتباطی، روستاها و شهرها، صنایع و... در پیرامون آن قرار گرفته اند؟ آیا شهر یا روستای شما از عوامل سیاسی و اداری تاثیر می پذیرد؟ پاسخ ها را جمع بندی کنید و توضیح دهید.

شهر یا روستای شما چه موقعیتی در ناحیه دارد؟

مقر و موقعیت جغرافیایی

مقدمه:

سر آغاز مطالعه و شناخت یک سکونتگاه روستایی و شهری مقر (مکان، جایگاه) و موقعیت آن است.

تعریف مقر:

منظور از مقر، مکان اصلی و دقیق یک سکونتگاه و محل استقرار آن بر روی زمین است. مقر هر روستا یا شهر همچنین هسته اولیه آن را شامل می شود.

تعریف هسته اولیه سکونتگاه:

منظور از هسته اولیه مکانی است که مردم بر حسب نیاز آن را برای زندگی انتخاب نموده و به اشغال در آورده اند و بعدها روستا یا شهر از آن محل گسترش یافته است.

در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت، **عوامل طبیعی** بیشترین نقش را داشته‌اند.

پیش از چهار هزار سال قبل نخستین روستاها و شهرهای پرجمعیت و همچنین تمدن‌های اولیه در کنار رودهای دجله و فرات، نیل، کارون، سند و... پدید آمدند. در سکونت‌گزینی انسان‌ها در این مناطق، عواملی چون:

آب فراوان،

آب و هوای ملایم،

خاک حاصلخیز جلگه‌ها

نقش مهمی داشته‌است.

عوامل طبیعی

عوامل سیاسی و تصمیمات حکومتی

دسترسی به راه های تجاری

عوامل دفاعی و نظامی

دسترسی به آب

قلعه های دفاعی

بازارهای محلی

قرار گرفتن در تقاطع راه ها

عوامل موثر در پدید آمدن یک سکونتگاه در مکان خاص

مهم ترین عوامل شکل گیری هسته اولیه روستاها و شهرها در ایران

روستای هولوکو در مجارستان

هر سال به مناسبت عید پاک مسیحیان، در یکی از روستاهای کوچک شمال شرق مجارستان بنام هولوکو، جشنواره ویژه ای برگزار می شود.

به مدت سه روز، مردم شهر لباس های محلی می پوشند و پسران با سطل به دختران آب می پاشند. طبق آداب، دختران هم به پسران هدیه عید پاک، نقاشی یا تخم مرغ رنگ شده می دهند.

یکی از دختران روستا می گوید: «وقتی هوا اینقدر خوب است، این برای ما هم تجربه خوبی است، نه فقط برای پسرها. این جشن اعضای جامعه را به هم نزدیک می کند و خیلی هم لذت بخش است.»

این مراسم در سال ۱۹۸۷ در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسید.

گردشگران بسیاری در این دوران به روستای هولوکو می آیند و از دیدن این سنت ها لذت می برند.

آندریا هاجاگوش، خبرنگار یورونیوز از روستای هولوکو گزارش می دهد: «با اینکه پسران همه دختران را با آب خیس کرده اند، هنوز هم آب زیادی برای گردشگران باقی مانده است.»

با توجه به نقشه موقعیت
جغرافیایی روستای
هولوکو را بیان کنید.

هولوکو منطقه ای توریستی در مجارستان و جزء میراث جهانی یونسکو در مجارستان است

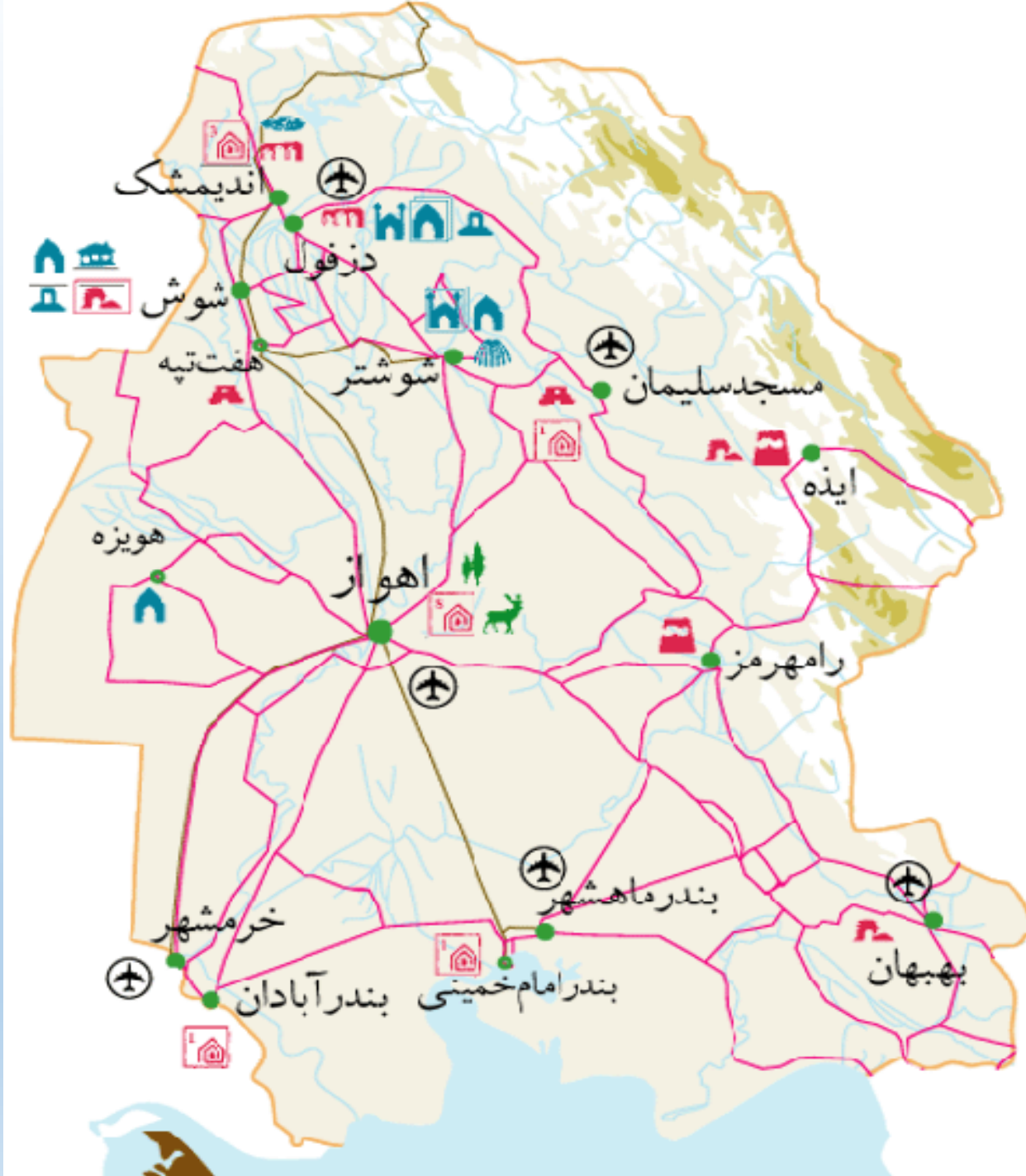
هسته ی اولیه و روند توسعه ی کالبدی شهر رشت در دوره های مختلف تاریخی

تصویر هوایی از میدان شهرداری شهر رشت

این تصویر هسته اولیه شهر رشت را نشان می دهد.

شهر اهواز در کنار رودخانه کارون و در محل تقاطع راههای آبی، جاده ای و راه آهن قرار گرفته و موقعیت چهار راهی دارد. این موقعیت سبب شده این شهر از غرب به عراق و شرق با استان فارس، از جنوب با بنادر جنوبی و از شمال با مرکز ایران ارتباط برقرار کند و حوزه نفوذ گسترده ای داشته باشد.

بیشتر بدانیم

- مفاهیم موقعیت و مقر، مکمل یکدیگرند. البته همان طور که گفته شد، مقر مکانی است که سکونتگاه در آنجا بنا شده است و بیشتر با عوامل محلی سروکار دارد اما موقعیت، شرایط و ارتباط سکونتگاه را با عوامل در سطحی وسیع تر، مانند یک ناحیه، نشان می دهد.
- مطالعه موقعیت و مقر روستاها و شهرها به ما کمک می کند تا برای توسعه و عمران و آبادانی آنها بهتر برنامه ریزی کنیم.
- برای مطالعه مکان و مقر شهرها معمولاً نقشه های بزرگ مقیاس $\frac{1}{20,000}$ تا $\frac{1}{50,000}$ و برای مطالعه موقعیت شهرها نقشه های کوچک مقیاس $\frac{1}{500,000}$ تا $\frac{1}{1,000,000}$ مناسب ترند.

۱- الف) پرس و جو کنید که هسته اولیه روستا یا شهر شما کجاست و هم‌اکنون در کدام بخش و جهت جغرافیایی آن قرار گرفته است.

هسته اولیه شهر بیرجند، محله چهار درخت است که هم‌اکنون در مرکز شهر بیرجند قرار دارد. ویا هسته اولیه شهر قم محله لب چال است.

ب) با هدایت معلم از این ناحیه بازدید و گزارشی همراه با عکس و فیلم از آن تهیه کنید.

با هدایت معلم از این ناحیه بازدید و گزارشی همراه با عکس و فیلم از آن تهیه کنید.

۲- الف) آیا معمولاً هسته اولیه شهرها و روستاها بافت تاریخی و قدیمی آنهاست؟ مثالی بیاورید.

الف - بله معمولاً هسته اولیه شهرها و روستاها بافت تاریخی و قدیمی آنهاست. مثال : هسته اولیه شهر مشهد: از ترکیب نوغان و دهکده سناباد شکل گرفته است.
شهر اصفهان: جوباره اصلی ترین هسته اولیه شهر اصفهان است.
شهر تهران: محله سنگلج، محله ارک، محله چاله میدان، محله بازار، محله عودلاجان هسته اولیه شهر است.
شهر قم: محله لب چال هسته اولیه شهر قم است.
شهر تبریز: مجموعه ابواب البری ربع رشیدی هسته اولیه شهر است.
شهر بیرجند: محله چهار درخت

ب) به نظر شما، چرا امروزه برنامه‌ریزان به حفاظت از هسته اولیه روستاها و شهرها، بازسازی آن و جلوگیری از تخریب و نابودی‌اش توجه می‌کنند؟ توضیح دهید.

زیرا نشان دهنده سبک زندگی، فرهنگ و آداب رسوم گذشتگان است. همچنین سبک معماری هسته اولیه شهرها و روستاها متناسب با شرایط اقلیمی هر منطقه است که می‌تواند الگوی مناسبی برای بهینه‌سازی مصرف انرژی در زمان کنونی باشد.

تعریف موقعیت یک شهر یا روستا:

وضعیت آن سکونتگاه نسبت به پدیده های پیرامون خود در سطح ناحیه است. این پدیده همامکن است عوامل انسانی و طبیعی مانند روستاها و شهرهای اطراف آن، آب و هوا، منابع معدنی انرژی، راههای ارتباطی، ناهمواری ها... باشد.

نقش و اهمیت موقعیت یک شهر یا روستا:

موقعیت یک شهر یا روستا در ادامه حیات یا گسترش آن سکونتگاه و یا حتی نابودی و زوال آن نقش مهمی ایفا می کند.

عوامل موثر در گسترش و آبادانی یک سکونتگاه:

* برای مثال دسترسی یک شهر به دریا یا شبکه ارتباطی خط آهن در یک منطقه موقعیت مناسبی برای رونق تجارت و مشاغل مربوطه در آن شهر به وجود می آورد.
* نزدیک بودن شهر به روستاهای پرجمعیت مجاور یا منابع معدنی در جذب نیروی کار و توسعه صنایع آن شهر تأثیر زیادی دارد و می تواند موجب گسترش و آبادانی آن شود.
آیا می توانید عوامل دیگری را بیان کنید؟

عوامل موثر در به خطر انداختن حیات یک سکونتگاه:
* مجاورت یک سکونتگاه با کوه آتشفشان یا گسل های فعال نیز می تواند حیات آن سکونتگاه را به خطر بیندازد.
* برخی تغییرات محیط پیرامون مانند رویدادهای سیاسی یا تغییرات آب و هوایی می تواند موجب از دست دادن موقعیت و اعتبار یک شهر یا انتقال آن به مکان دیگر شود.
آیا می توانید مثال های دیگری از نقش موقعیت یک شهر در توسعه و گسترش یا نابودی و زوال آن بیان کنید؟ مفاهیم موقعیت و مقر مکمل یکدیگرند.

تفاوت مقر و موقعیت جغرافیایی:
البته همانطور که گفته شد مقر، مکانی است که سکونتگاه در آنجا بنا شده و بیشتر با عوامل محلی سروکار دارد اما موقعیت، شرایط و ارتباط سکونتگاه را با عوامل در سطح وسیع تر مانند یک ناحیه نشان می دهد.

اهمیت مطالعه موقعیت و مقر روستاها و شهرها:
مطالعه موقعیت و مقر روستاها و شهرها به ما کمک می کند تا بهتر برای توسعه و عمران و آبادانی آنها برنامه ریزی کنیم.

۱- با استفاده از نقشه‌های طبیعی و انسانی یک اطلس و جست‌وجو در اینترنت، موقعیت شهر قاهره را از نظر ارتباط با عوامل طبیعی و انسانی محیط پیرامون آن توضیح دهید.

شهر قاهره پایتخت کشور مصر و بزرگترین شهر جهان عرب و خاورمیانه است.

این شهر در شمال شرقی مصر و در نزدیکی دلتای نیل جای دارد و نیل از میان آن می‌گذرد. شهر قاهره در طول نیل کشیده شده است و در ۱۶۵ کیلومتری جنوب دریای مدیترانه و در ۱۲۰ کیلومتری غرب کانال سوئز قرار دارد. این کلان‌شهر با ۱۴/۴۵۰/۰۰۰ نفر جمعیت و ۳۰۸۵ کیلومتر مربع مساحت شانزدهمین شهر پرجمعیت جهان است.

۲- با راهنمایی معلم، چند روستا یا شهر را روی نقشه بیابید و موقعیت آنها را توضیح دهید.

کار عملی دانش آموزان

در کلاس درس با استفاده از نقشه استان خود یا سایر استان هاف یا با جستجو در اینترنت ، می توان ضمن نشان دادن موقعیت ریاضی یک شهر یا روستاها با استفاده از نقشه های بزرگ مقیاس اگر در دسترس باشد مقرر (مکان استقرار شهر) و موقعیت چند روستا و شهر به دانش آموزان نشان داده شود.

۳- فرض کنید گروهی می خواهند از بین پنج مکان، مکانی مناسب برای ایجاد یک سکونتگاه روستایی انتخاب کنند. ابتدا تصویر را مشاهده کنید و سپس با توجه به موارد جدول، به هر مکان امتیاز بدهید. در نهایت، با توجه به مجموع امتیازات مکان مناسب را معرفی کنید.

۴ امتیاز	خوب
۳ امتیاز	متوسط
۲ امتیاز	ضعیف
۱ امتیاز	خیلی ضعیف

مکان	الف	ب	ج	د	هـ
امکانات موجود					
دسترسی به آب					
کشت غلات					
مناسب برای چرای دام					
دسترسی به چوب برای سوخت					
موقعیت دفاعی					
غیر سیلابی بودن					
جمع امتیازات					

خوب: ۴ امتیاز - متوسط: ۳ امتیاز - ضعیف: ۲ امتیاز - خیلی ضعیف: ۱ امتیاز

امکانات موجود	الف	ب	ج	د
دسترسی به آب	۴	۳	۴	۱
کشت غلات	۲	۴	۴	۱
مناسب برای چرای دام	۱	۲	۲	۴
دسترسی به چوب برای سوخت	۱	۲	۲	۴
موقعیت دفاعی	۲	۲	۴	۴
غیر سیلابی بودن	۱	۱	۴	۴
جمع امتیازات	۱۱	۱۴	۲۰	۱۷

با توجه به جمع امتیازات مکان ج بهترین مکان برای ایجاد یک سکونتگاه روستایی است .

فعالیت اقتصادی:

مهمترین ملاک شهر و روستا تفاوت در فعالیت های اقتصادی آن هاست. در غالب سکونتگاه های روستایی، بیشترین نسبت از جمعیت فعال در بخش کشاورزی (زراعت، دامداری، جنگلداری، صید و شکار و غیره) فعالیت دارند اما در شهرها بیشتر مردم در فعالیت های صنعتی و خدماتی مشغول به کار می باشند.

میزان جمعیت:

متداول ترین ملاک تشخیص شهر و روستا ملاک جمعیتی است و اگر جمعیت سکونتگاه به میزان معینی برسد آن را شهر تلقی می کنند. اما این ملاک در نواحی مختلف دنیا متفاوت است. در برخی کشورهای اروپایی سکونتگاه هایی با بیشتر از ۲۰۰۰ نفر شهر محسوب میشوند اما در برخی کشورهای پر جمعیت آسیا مانند چین و هند روستاهایی با بیش از ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت وجود دارند. به طور کلی شهرها پر جمعیت تر از روستاها بوده و تراکم جمعیت نیز در آنها بیشتر است.

وسعت و فضای سکونت و فعالیت:

در روستاها فضاهای باز و چشم اندازهای طبیعی بیشتر و گسترده تر است در شهرها خانه ها و مغازه ها و فضاهای صنعتی به هم فشرده ترند و فعالیت های متنوع در فضاهای محدودتری متراکم شده است.

دسترسی به خدمات و تسهیلات:

در شهرها امکانات آموزشی، درمانی و پزشکی، مراکز خرید، حمل و نقل عمومی، خدمات مالی و بانکی، آب و برق و... متنوع و گسترده است در حالی که این خدمات و تسهیلات در روستاها کمتر و محدودتر است.

فرهنگ و مناسبات اجتماعی:

در روستاها به دلیل جمعیت کمتر، بیشتر افراد یکدیگر را می شناسند و روابط خویشاوندی، وابستگی اجتماعی و همکاری در جوامع روستایی بیشتر است. آداب و رسوم و شیوه زندگی در شهر و روستا متفاوت است. در شهرها نوگرایی و تغییرات اجتماعی سریع تر است.

در این بخش با برخی تفاوت‌های شهر و روستا آشنا شدید.
اکنون فکر کنید و دست کم پنج شباهت سکونتگاه‌های
روستایی و شهری را بیان کنید.

- ۱- در شکل گیری هر دو نوع سکونتگاه عوامل طبیعی از جمله آب فراوان، خاک حاصلخیز و آب و هوای مناسب نقش دارند.
- ۲- در شکل گیری هر دو نوع سکونتگاه عوامل انسانی از جمله موقعیت دفاعی خوب، ظرفیت اشتغال زایی، نیروی انسانی، پیشینه تاریخی نقش دارند.
- ۳- در هر دو نوع سکونتگاه مسایل فرهنگی، اقتصادی، تاریخی، اجتماعی به چشم می خورد.
- ۴- یکجانشینی از ویژگی های دیگر هر دو نوع سکونتگاه است.
- ۵- هر دو نوع سکونتگاه شهری و روستایی با یکدیگر روابط متقابل دارند و نادیده گرفتن هر کدام موجب عدم پیشرفت دیگری می شود و بالعکس توسعه هریک از سکونتگاهها، توسعه دیگری را به همراه خواهد داشت. و توجه به توسعه پایدار در هر دو نوع سکونتگاه لازم و ضروری است.

سلسله مراتب سکونتگاه ها

سکونتگاه های روستایی و شهری را نیز می توان رتبه بندی کرد.

رتبه بندی سکونتگاه ها بر اساس جمعیت:

سکونتگاه ها از نظر تعداد جمعیت متفاوت می باشند و طیف وسیعی از یک ده کوچک با کمتر از ۱۰۰ نفر جمعیت تا شهرهای بالای ۱۰ میلیون نفر را دربرمی گیرند.

تعریف سلسله مراتب سکونتگاه ها:

سلسله مراتب سکونتگاه ها یعنی رتبه بندی آنها بر حسب اهمیت.

معیارهای اصلی در رتبه بندی سکونتگاه ها:

برای این منظور سکونتگاه ها را بر اساس میزان جمعیت و عملکرد (خدماتی که ارائه می کنند) طبقه بندی می کنند.

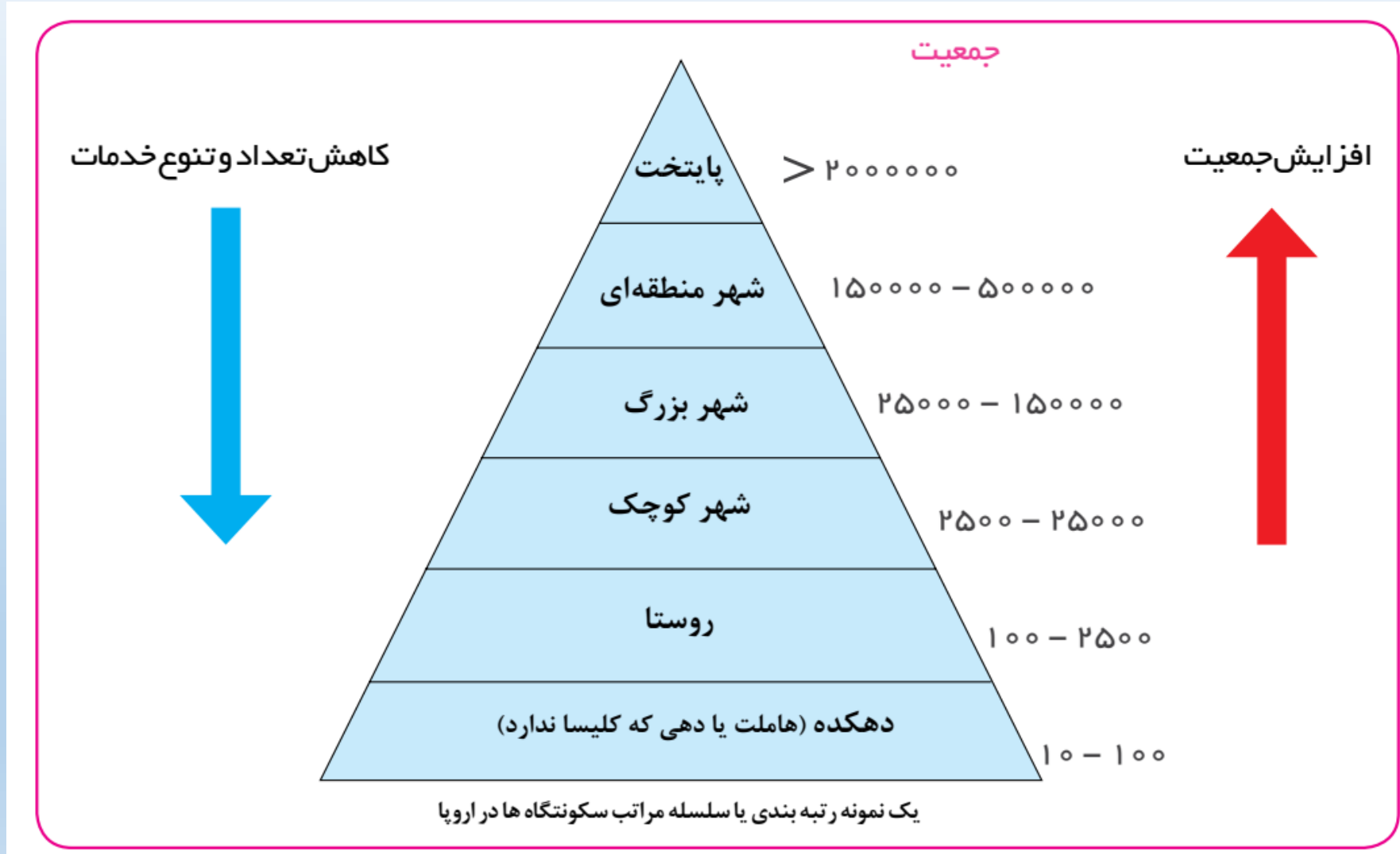
سکونتگاه‌های کوچک

سکونتگاه‌های کوچک یا کم جمعیت معمولاً خدمات محدودی را به ساکنان ارائه می‌کنند اما در سکونتگاه‌های بزرگ‌تر تعداد و تنوع خدمات بسیار زیاد است. برای مثال یک ده کوچک ممکن است چند مغازه و یک صندوق پست و یک مدرسه و یک مرکز بهداشت نیمه وقت داشته باشد

شهر بزرگ

اما در یک شهر بزرگ انواع فروشگاه‌ها، مراکز درمانی و بیمارستان‌ها، رستوران‌ها، تئاتر و سینما، بانک‌ها فرودگاه، استادیوم ورزشی و... وجود دارد و شهر می‌تواند خدمات زیاد و متنوعی را به ساکنان خود و حتی روستاها و شهرهای همجوار ارائه کند.

شکل زیر یک نمونه رتبه بندی یا سلسله مراتب را در سکونتگاه های اروپا نشان می دهد. در ستون پایین سکونتگاه هایی با کم ترین جمعیت قرار می گیرند. این سکونتگاه ها خدماتی که ارائه می دهند نیز کم تر است. با حرکت به سوی بالای هرم، جمعیت سکونتگاه ها بیشتر می شود و خدماتی نیز که ارائه می کنند بیشتر و متنوع تر است.

تصویر یک نمونه سلسله مراتب سکونتگاه ها و افزایش تنوع خدمات آنها در اروپا

شهر متوسط

مراکز خرید، باشگاه ورزشی،
دانشکده، تئاتر، موزه و ...

شهر بزرگ

کلیسای بزرگ، فروشگاه زنجیره‌ای،
استادیوم ورزشی، فرودگاه، دانشگاه،
برج های تجاری و ...

شهر کوچک

کتابخانه، فروشگاه پوشاک،
بانک، هتل، رستوران و ...

دهکده (هاملت)

شاید یک صندوق پست
داشته باشد

روستای کوچک

مدرسه ابتدایی، کلیسا، مغازه،
اداره پست و ...

روستای بزرگ

مدرسه، سوپرمارکت کوچک، مرکز
بهداشتی، کافه و ...

نمونه طبقه بندی سلسله سکونتگاه ها بر اساس میزان جمعیت در ایران

جمعیت	عملکرد	سکونتگاه
بالای ۵ میلیون نفر	مادرشهر ملی	کلان شهر
۱/۵ تا ۲ میلیون نفر	منطقه ای	مادر شهر
۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون نفر	منطقه ای	شهر بزرگ
۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر	استانی	شهر بزرگ میانی
۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار نفر	ناحیه ای	شهر متوسط بزرگ
۵۰ تا ۱۰۰ هزار نفر	شهرستان	شهر متوسط کوچک
۲۵ تا ۵۰ هزار نفر	شهرستان	شهر کوچک
۱۰ تا ۲۰ هزار نفر	بخش	روستاشهر
۵ تا ۱۰ هزار نفر	دهستان	بازار شهر
۲ تا ۵ هزار نفر	روستا	روستای بزرگ
۵۰۰ تا ۲ هزار نفر	روستا	روستای متوسط
۱۰۰ تا ۵۰۰ نفر	روستا	روستای کوچک
۱۰ تا ۱۰۰ نفر	—	مزرعه و مکان مستقل

باید توجه کرد که معیارهای رتبه بندی با توجه به اهداف و نوع مطالعات محققان و از جایی به جای دیگر متفاوت است و چنان که گفته شد معیار و تعریف شهر کوچک و بزرگ و میزان جمعیت آن در کشورهای مختلف فرق می کند.

حوزه نفوذ سکونتگاه

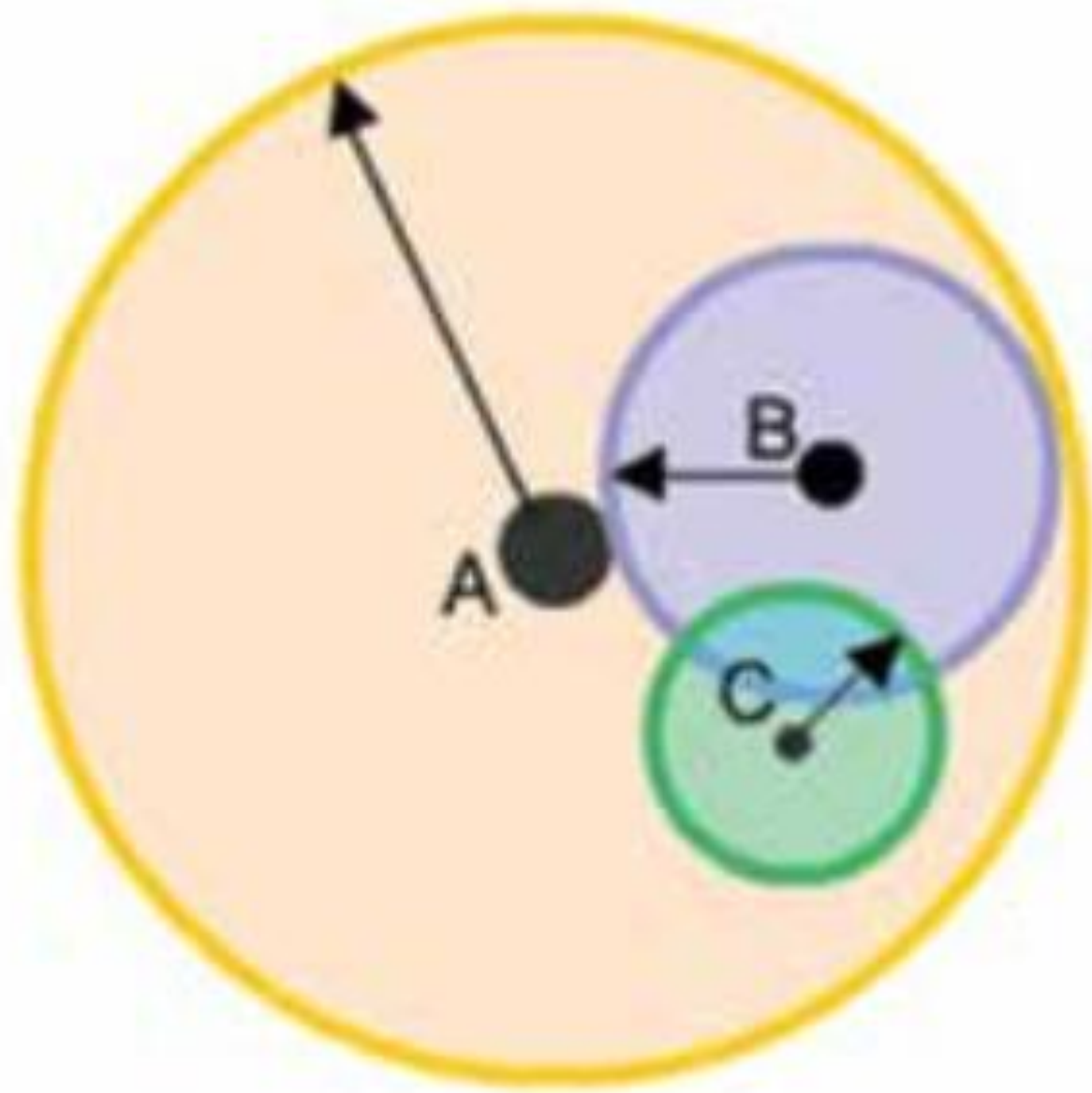
تعریف حوزه نفوذ سکونتگاه:

دانستید که سکونتگاه‌ها از نظر جمعیت و عملکرد متفاوت هستند. به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه کالا و انواع خدمات دریافت می‌کند و بین آن محدوده و سکونتگاه جریان کالا، خدمات و رفت و آمد افراد وجود دارد حوزه نفوذ آن سکونتگاه می‌گویند.

*برخی از سکونتگاه‌ها حوزه نفوذ کم وسعتی دارند. برای مثال یک شهر کوچک ممکن است فقط به چند روستای پیرامون خود خدمات ارائه کند و از روستاهای پیرامون برای خرید و کاردر کارخانه‌ها و استفاده از مراکز درمانی به آن شهر مراجعه کنند.

*به عکس برخی از شهرها حوزه نفوذی بسیار گسترده‌ای در سطح یک ناحیه یا کشور و حتی جهان دارند. برای مثال شهر تهران در برخی عملکردها مانند تولید و عرضه خودرو، لوازم خانگی، خدمات پیشرفته پزشکی و مراکز دانشگاهی حوزه نفوذی در سطح کشور ایران دارد. در شکل بالا سکونتگاه‌ها را مقایسه کنید. تفاوت آنها در چیست؟

مقایسه حوزه نفوذ سکونتگاه‌ها

حوزه نفوذ شهر بزرگ (A)

حوزه نفوذ شهر کوچک (B)

حوزه نفوذ روستا (C)

محدوده شهر

محدوده شهر عبارت است از حد کالبدی موجود شهر و توسعه آتی در دوره طرح جامع و تا تهیه مذکور در طرح هادی شهر که ضوابط و مقررات شهرسازی در آن لازم الاجرا می باشند.

نکته قابل توجه در این زمینه به این شرح است که برخی از سازمانها و شرکت ها تابعی از محدوده قانونی و حریم شهر است. به عنوان نمونه شرکت های آب و فاضلاب عهده دار توزیع آب شهری در داخل محدوده قانونی شهر ها هستند.

محدوده قانونی شهر

بر اساس ضوابط ایران، محدوده ای که طبق قانون شهرداری یا قوانین مربوط به شهرداری ها تعیین شده و مناطق واقع در آن، بر اساس قانون، جزء مناطق شهری محسوب میشود، محدوده ی قانونی شهر نام دارد.

محدوده خدماتی شهر

طبق ضوابط ایران، محدوده ای که در داخل آن شهرداری در مورد ارائه خدمات شهری و همچنین صدور پروانه ساختمانی برای یک دوره ی معین اقدام می کند، محدوده ی خدماتی شهرداری نامیده می شود.

حوزه نفوذ

حوزه نفوذ یک شهر دارای یک حد کاملاً مشخص و قطعی نیست، بلکه به صورت طیفی از شدت روابط بین شهر و نقاط اطراف آن مطرح می گردد. هر چه از شهر مرکزی دورتر شویم شدت این روابط کمتر میشود. در مواقعی بسته به شرایط جغرافیایی، ارتباطات و عملکرد حوزه یک شهر ممکن است به صورت لکه های جدا از یکدیگر ظاهر شود.

وسعت و شعاع عملکرد حوزه ی نفوذ را نقش شهر، مرتبه شهر در نظام سلسله مراتبی شهر، عوامل جغرافیایی، نظیر ناهمواری یا دیگر عوارض طبیعی و سر انجام سهولت دسترسی تعیین میکند. علاوه بر این فاصله نزدیک ترین شهر بعدی نیز در تعیین حوزه نفوذ یک شهر موثر است. اصطلاح حوزه نفوذ نمایانگر، **میدان تاثیر و نفوذ خدمات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی یک شهر در روستاها، روستا-شهر، شهرک ها، بخش ها، شهر های کوچک مجاور آن است.** طبیعی است که این میدان نفوذ با افزایش تعیین حوزه ی نفوذ یک شهر می توان از عوامل زیر کمک گرفت:

عرضه کالاهای شهری و تدارک مصنوعات ساخته شده در شهر
ارائه خدمات درمانی و بهداشتی مستقر در شهر
ارائه سرویس های خدماتی و تعمیراتی موجود در شهر
شبکه ارتباطی و امکانات حمل و نقل مسافری و کالایی.

شهرها دارای حوزه نفوذ هستند، دامنه حوزه نفوذ به عواملی مانند **قدرت اقتصادی**، **میزان جمعیت**، **فاصله** و ... بستگی دارد. کلان شهر تهران نیز دارای حوزه نفوذ متعددی می باشد. کلان شهر تهران پایتخت و بهترین شهر کشور در راس سلسله مراتب نظام شهری قرار گرفته است و از نظر اقتصادی، سیاسی، آموزشی و ... از جایگاه ویژه ای برخوردار است. این توانایی سبب شده است که روزانه جمعیت زیادی از شهرهای اطراف برای کسب و کار وارد تهران شده و بعد از اتمام فعالیت به شهرهای خود بازگردند. هم چنین روزانه هزاران دانشجو و استاد بین شهر تهران و شهرهای پیرامون در حال تردد هستند، این موارد حاکی از حوزه نفوذ تهران می باشد.

روش های مختلفی برای تعیین حوزه نفوذ از طرف صاحب نظران
ارایه شده است. در این مقاله روش زمانی (مدت دسترسی) و مدل
جاذبه (گرانشی) با استفاده از متغیرهای جمعیت و فاصله، به کار
گرفته شده است. و از روش کتابخانه ای و میدانی استفاده شده است.
بررسی ها در این مقاله نشان می دهد که شهرهای نزدیک تر به تهران
بیشترین تاثیر را از تهران دارند. هم چنین جنوب، جنوب غربی و
غرب شهر تهران به دلیل دسترسی آسان، تمرکز جمعیت و فعالیت
های اقتصادی، بیشترین تاثیر قرار دارند.

دو جنبه مورد توجه در مورد حوزه نفوذ عملکرد یک سکونتگاه :

الف) آستانه نفوذ
یعنی حداقل جمعیتی که تقاضای کالا، خدمات یا عملکردی از سکونتگاه دارند.

ب) دامنه نفوذ
یعنی بیشترین مسافتی که مردم منطقه برای دریافت خدمات از آن سکونتگاه طی می کنند.

شهرها عمدتاً دارای حوزه‌ی نفوذ عام و خاص و یا حوزه‌ی نفوذ مستقیم، متوسط و ضعیف هستند.

حوزه‌ی نفوذ عام یک شهر که در ارتباط با شهرهای دیگر باشد ممکن است به تناسب و شدت و ضعف عملکردهای متفاوت شهری تحت تاثیر شهرهای دیگر قرار گیرد. اما حوزه نفوذ خاص بیشتر در شعاع نزدیک قرار دارد و مناسبات روزمره و نیازهای متقابل جاری را عمدتاً با همان شهر انجام میدهد.

حوزه کشش

در واقع حوزه کشش شعاع و حوزه برد کالاها و خدمات است که با شدت و ضعف نقش شهر و تقاضا؛ چه برای مصرف در حوزه شهرها یا مناطق دیگر تعیین میگردد. بازارهای هفتگی، بازار دام، عمده فروشی محصولات تولیدات صنایع دستی و تبدیلی در تعیین شعاع حوزه کشش نقش موثری دارند.

پسکرانه

برخی از جغرافی دانان معتقدند این اصطلاح را باید برای شهرهای بندری به کار برد. اصطلاح پسکرانه یک اصطلاح جغرافیاییست و با مرزبندیهای اقتصادی-اجتماعی مشخص نمیشود. مراد از پسکرانه نواحی اطراف شهر اعم از حوزه نفوذ یا کشش آنهاست. مانند پسکرانه روستایی یک شهر یا پسکرانه ارتباطی آن.

حریم شهر

طبق ضوابط ایران، آن قسمت از مناطق خارج از محدوده قانونی شهر که در آن نظارت بر فعالیت های از قبیل تفکیک اراضی، احداث و تعریض معابر و ایجاد ساختمان زیر نظر شهرداری بوده و بر اساس قوانین مربوط به شهرداریها انجام می شود، حریم آن شهر به حساب می آید

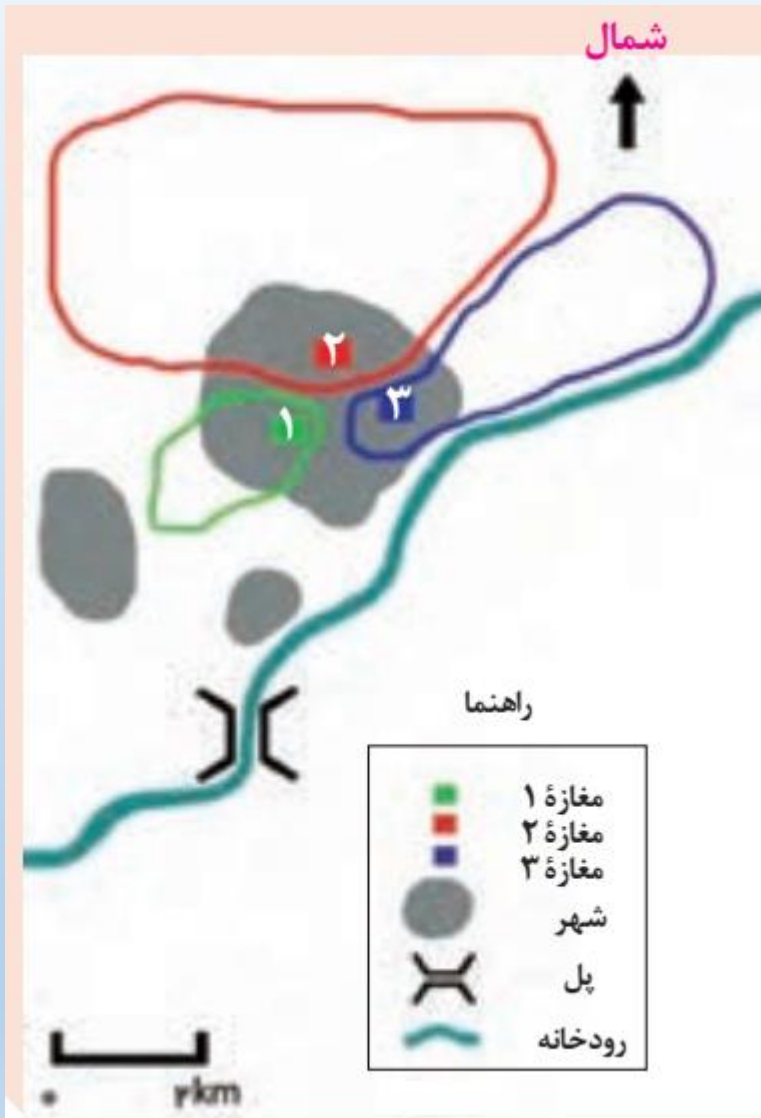
فعالیت

۱- با توجه به نمودار هرمی سلسله مراتب سکونتگاه‌ها میان رتبه سکونتگاه‌ها و وسعت حوزه نفوذ آنها چه رابطه‌ای وجود دارد؟

سکونتگاه‌های کوچک یا کم جمعیت معمولاً خدمات محدودتری را به ساکنان ارائه می‌دهند و در سکونتگاه‌های بزرگ‌تر تعداد و تنوع خدمات بسیار زیاد است. هرچه رتبه سکونتگاه پایین‌تر باشد حوزه نفوذ آن کوچکتر است.

۲- شکل مقابل سه مغازه را در یک شهر کوچک نشان می‌دهد. الف) شکل و وسعت حوزه نفوذ سه مغازه را با هم مقایسه کنید.

الف- حوزه نفوذ مغازه ۲ از همه وسیع‌تر است و دامنه نفوذ آن در قسمتی که مغازه‌های ۱ و ۳ قرار دارند، محدودتر است و در قسمتی که مغازه دیگری وجود ندارد بیشتر وسعت یافته است. زیرا مانعی برای توسعه این مغازه وجود ندارد. اما مغازه ۳ که حوزه نفوذ آن در رتبه دوم است از سه جهت محدودیت دارد. از سمتی به مغازه ۲، از سمتی به مغازه ۱ و از سمتی به رودخانه محدود می‌شود، فقط در یک جهت امکان نفوذ برای آن وجود دارد، مغازه ۳ کمترین وسعت نفوذ را دارد زیرا از دو جهت محدود به مغازه ۲ و ۳ است و از طرفی به رودخانه محدود می‌شود و از طرف دیگر با سکونتگاه بعدی فاصله زیادی دارد.

مغازه ۲

ب) کدام مغازه وسیع‌ترین حوزه نفوذ را دارد؟

پ) چرا مغازه ۱ کم‌وسعت‌ترین حوزه نفوذ را دارد؟ توضیح دهید.

چون مغازه ۱ از هر طرف محدودیت دارد، از سمت شمال به مغازه ۲ و از سمت شمال شرق به مغازه ۳ و از سمت شرق به رودخانه و از سمت غرب و جنوب با سکونتگاه‌های بعدی فاصله زیادی دارد.

ت) چرا ساکنان غرب شهر بزرگ برای خرید به مغازه ۳ مراجعه نمی‌کنند؟

چون به مغازه ۲ نزدیک‌ترند. چون در سمت شرق دو مغازه دیگر وجود دارد و مردم به آن دو مغازه نزدیک‌ترند.

ث) چرا حوزه نفوذ مغازه ۳ از سمت شرق گسترش نیافته است؟

به دلیل وجود رودخانه که مانع توسعه حوزه نفوذ مغازه ۳ شده است.

ج) آیا در مکان‌یابی احداث یک مغازه یا سایر مراکز خدماتی باید به حوزه نفوذ آنها توجه کرد؟ چرا؟

بله حتما باید توجه شود وگرنه موجب زیان اقتصادی می‌شود.

۳- به کمک معلم، روی نقشه استان محل زندگی‌تان، روستاها، شهرهای کوچک و بزرگ، مراکز دهستان، شهرستان‌ها و... را پیدا کنید. نام آنها را بنویسید و سلسله‌مراتب آنها را نمایش دهید.

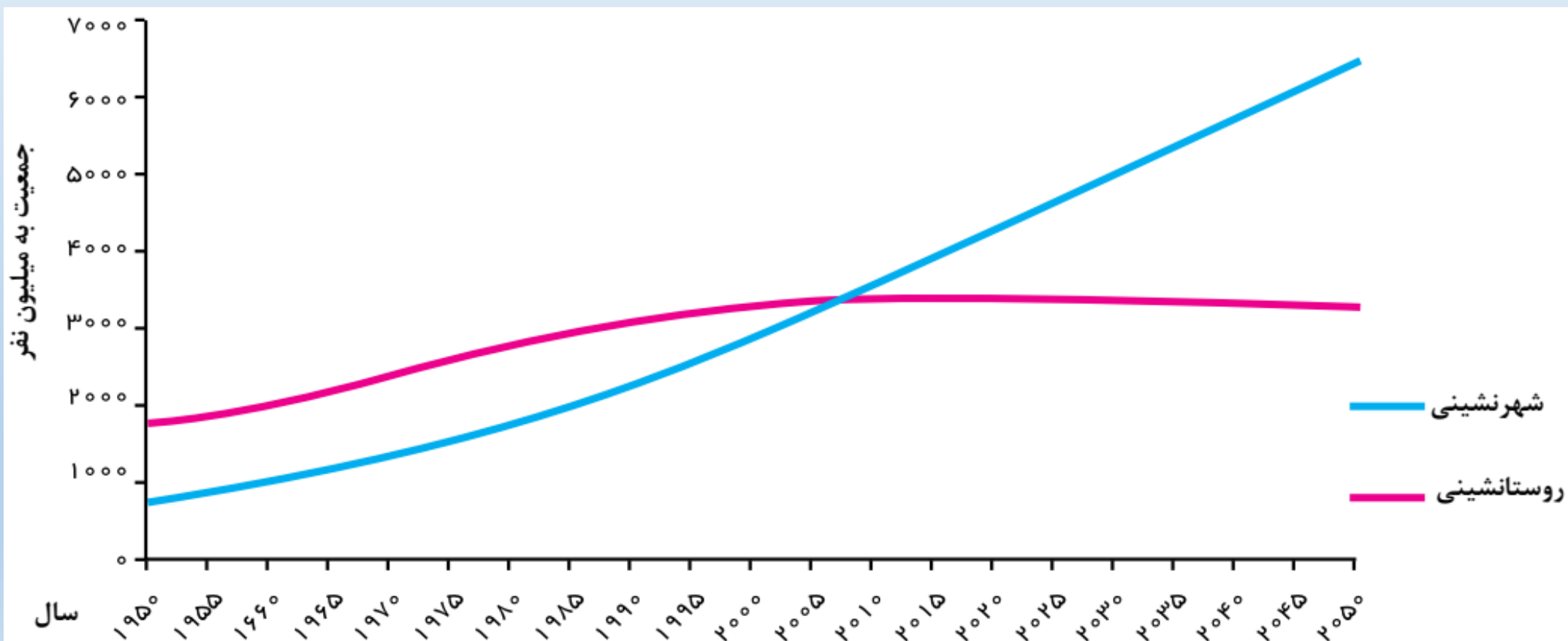
یکی از مهمترین تغییرات فضای جغرافیایی در قرن بیستم و بیستویکم افزایش شهر و شهرنشینی در جهان است.

تعریف شهرنشینی:

منظور از اصطلاح شهرنشینی نسبت جمعیت شهرها به روستاهاست.

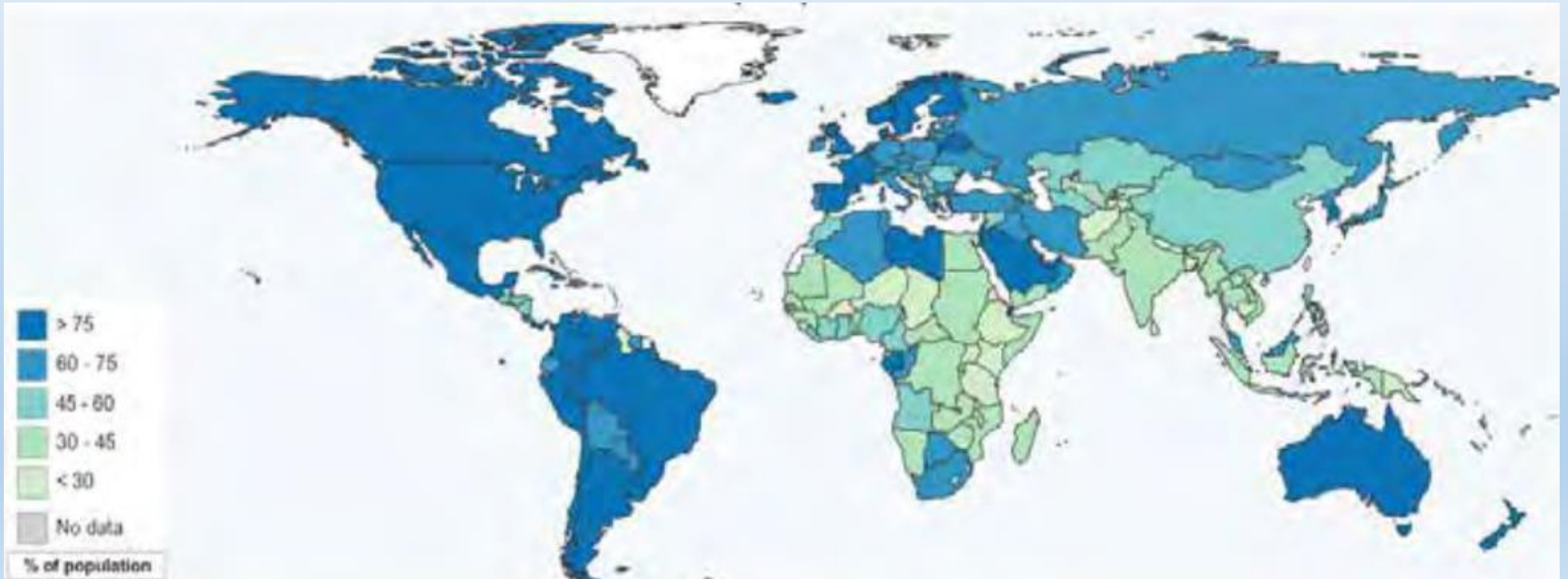
مقایسه جمعیت شهری و روستایی کره زمین:

در سال ۱۹۵۰ میلادی تنها ۳۰ درصد جمعیت جهان در شهرها زندگی می کردند. اما در نیمه سال ۲۰۱۸ میلادی ۵۵ درصد جمعیت جهان ساکن شهرها بوده اند و جمعیت شهرنشین جهان بر جمعیت روستانشین پیشی گرفته است و پیش بینی می شود که تا سال ۲۰۵۰ میلادی این نسبت به حدود ۷۰ درصد برسد. با توجه به نمودار زیر روندها را تشریح کنید.

به سوی جهانی در حال شهری شدن

سطوح شهر نشینی و افزایش آن در نواحی مختلف جهان ، متفاوت است . به نمودار و نقشه توجه کنید. امریکای شمالی و اروپا و استرالیا ، امریکای جنوبی (لاتین) ، آسیا و افریقا چه تفاوتی دارند؟ سطح شهرنشینی ایران با کشورهای همسایه را مقایسه کنید.

سطح شهرنشینی در نواحی مختلف جهان (۲۰۱۴ میلادی)

نواحی	آمریکای شمالی	آمریکای لاتین و کارائیب	اروپا - اقیانوسیه	آسیا	افریقا
درصد شهرنشینی	۸۱/۵ درصد	۷۹/۵	۷۳/۵ درصد - ۷۰ درصد	۴۷/۵ درصد	۴۰ درصد

مقایسه سطح شهرنشینی و سرعت شهرنشینی بین کشورهای پیشرفته و در حال توسعه:

هر چند اختلاف قابل توجهی میان سطح شهرنشینی در آسیا، آفریقا و امریکای لاتین با نواحی توسعه یافته صنعتی امریکای شمالی و اروپا و استرالیا وجود دارد اما باید توجه کرد که سرعت افزایش شهرنشینی در آسیا و آفریقا بیشتر از سایر نواحی جهان است و همچنان ادامه دارد.

مقایسه رشد شهرنشینی در کشورهای آسیایی، آفریقایی و امریکای لاتین با کشورهای پیشرفته:

در حالی که نرخ رشد سالیانه شهرنشینی در سایر نواحی جهان ۰/۴ درصد است در آسیا و آفریقا این رشد ۱/۵ درصد در سال است.

مهاجرت فزاینده روستاییان به شهرها برای اشتغال و دستمزد بیشتر

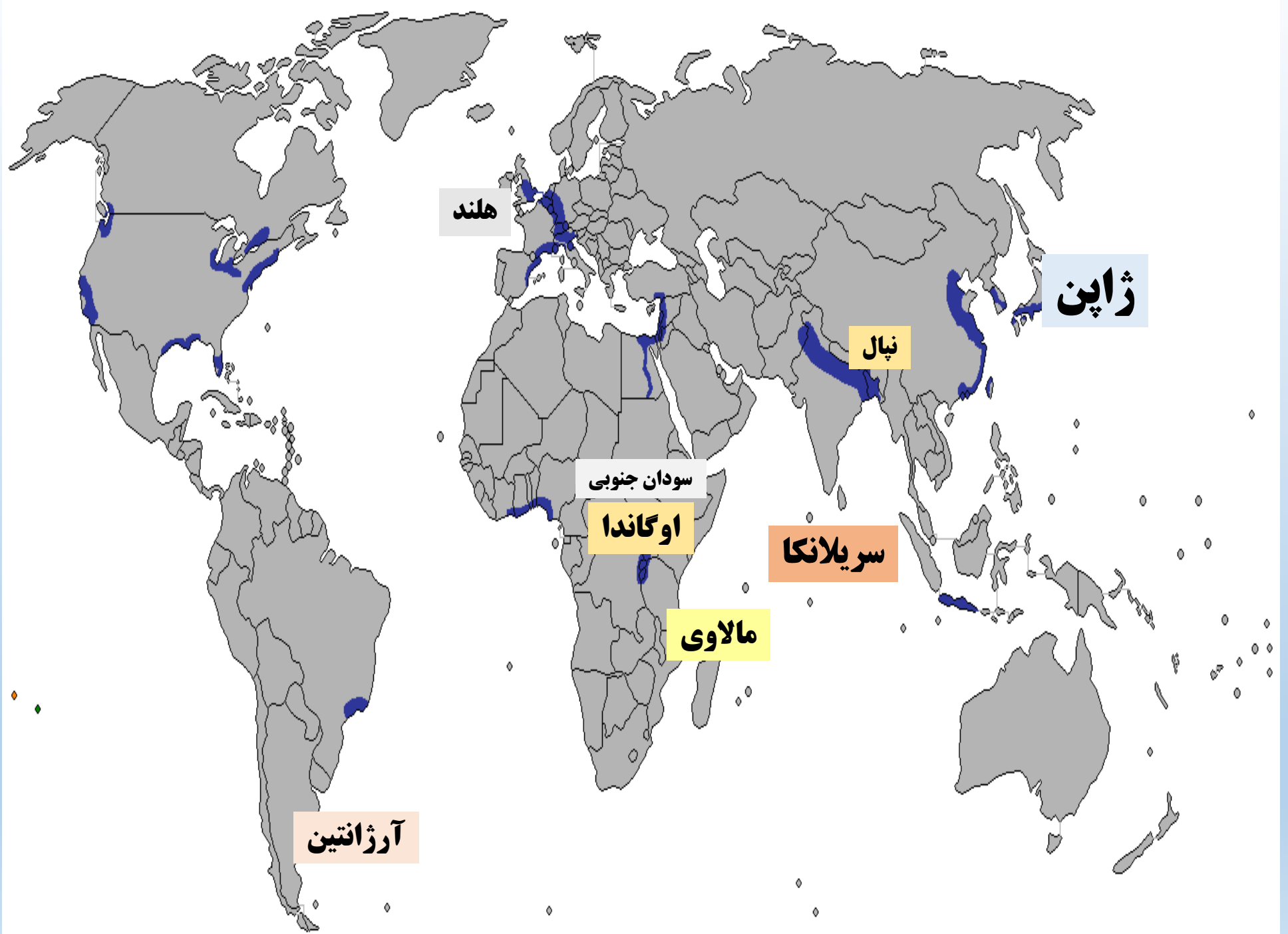
صنعتی شدن و توسعه کارخانه ها

رشد بخش خدمات

ورود این کشورها به تجارت جهانی

میزان سطح شهرنشینی در بعضی از کشورها:

- * برخی کشورها مانند ژاپن با ۹۳ درصد، آرژانتین با ۹۲ درصد و هلند با ۹۰ درصد بیشترین سطح شهرنشینی را در جهان دارند**
- * برخی کشورها میزان شهرنشینی در آنها کمتر از ۲۰ درصد است مانند سودان جنوبی، اوگاندا، مالاوی در افریقا و نپال و سریلانکا در آسیا.**

دو تغییر مهم در مورد شهرهای جهان

افزایش شهرهای میلیونی

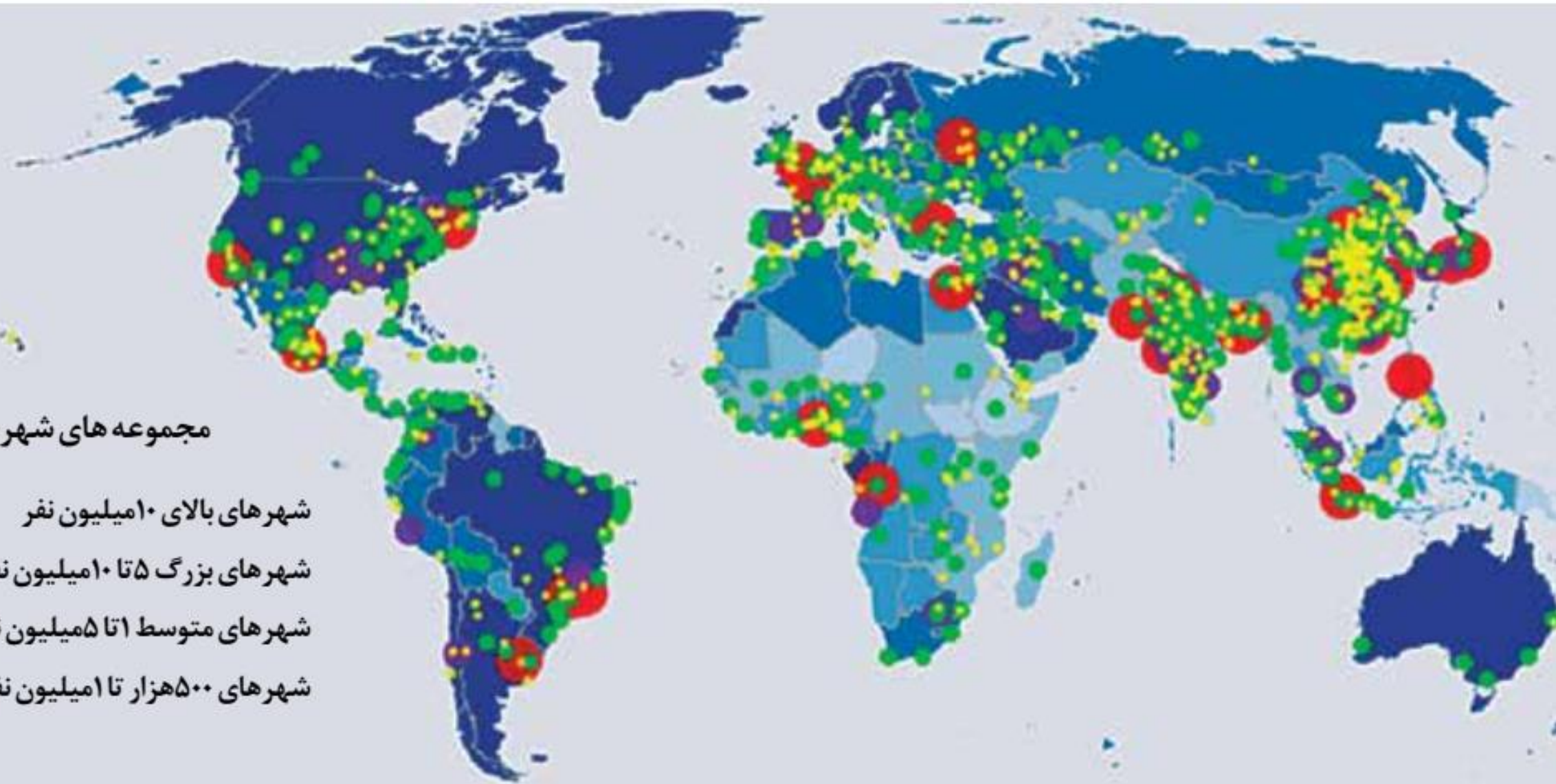
در سال ۱۹۵۰ میلادی دو شهر لندن و نیویورک جمعیتی بیشتر از ۸ میلیون نفر داشتند. در سال ۱۹۹۰، ده شهر با بیش از ۱۰ میلیون نفر در جهان وجود داشت که امروزه تعداد این شهرها به ۲۸ شهر رسیده است.

تغییر الگوی مکانی شهرهای با بیش از ۵ میلیون نفر در جهان

تا چند دهه پیش این شهرها تنها در نیمکره شمالی و در امریکای شمالی و اروپا و ژاپن وجود داشتند اما امروزه آسیا، امریکای لاتین و افریقا با رشد شهرهای میلیونی و پرجمعیت روبه رو شده است. با توجه به نقشه بگویید در کدام بخش های این قاره ها ظهور شهرهای پرجمعیت را مشاهده می کنید؟

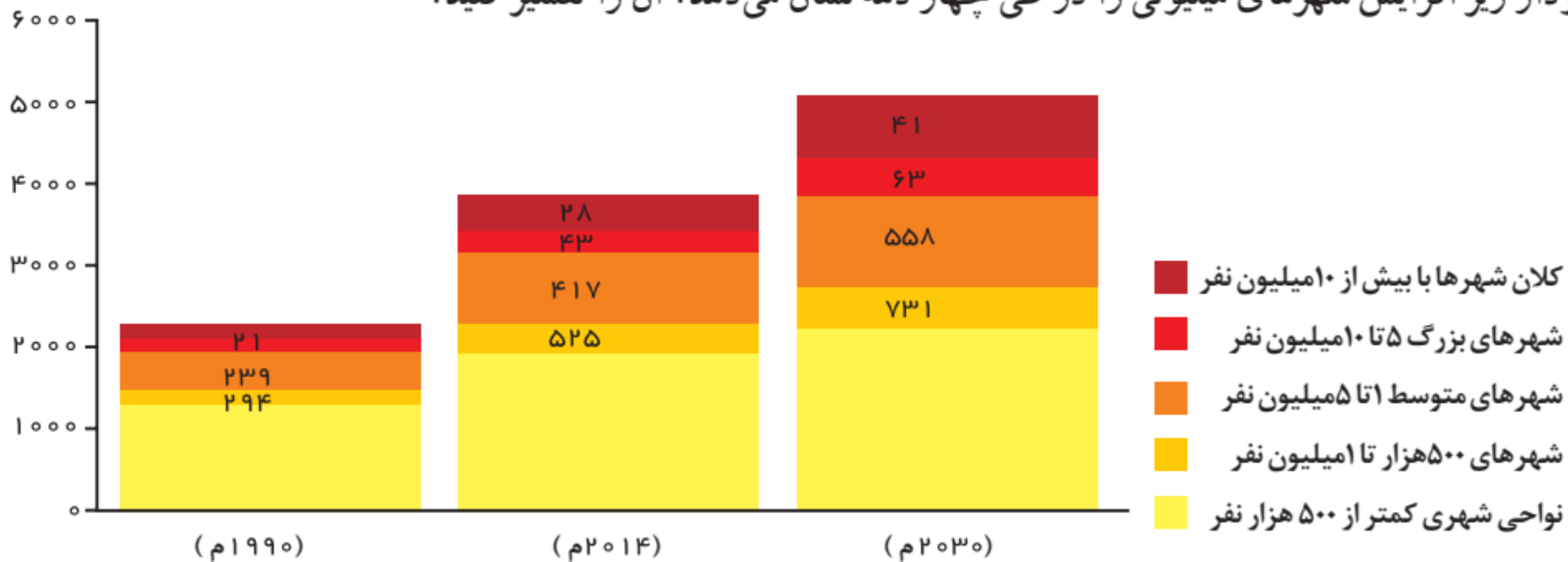
مجموعه های شهری

- شهرهای بالای ۱۰ میلیون نفر
- شهرهای بزرگ ۵ تا ۱۰ میلیون نفر
- شهرهای متوسط ۱ تا ۵ میلیون نفر
- شهرهای ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون نفر

نمودار زیر افزایش شهرهای میلیونی را در طی چهار دهه نشان می‌دهد. آن را تفسیر کنید.

جمعیت (میلیون نفر)

رشد جمعیت شهری جهان براساس تعداد شهرهای بزرگ (۱۹۹۰-۲۰۳۰ میلادی)

از مادر شهر تا مگالاپلیسی

تعریف مادر شهر (متروپل):

* به طور کلی مادر شهر (متروپل) بزرگ ترین و مهمترین شهر یک ناحیه، استان یا یک کشور است.

* این شهر ممکن است پایتخت یا شهر اصلی یک ناحیه باشد که به عنوان مرکز حکومتی، مذهبی، تجاری و... در حال فعالیت است و از این جنبه ها بر سایر سکونتگاه ها برتری دارد.

* برای حداقل میزان جمعیت مادر شهر ارقام مختلفی ذکر کرده اند و در این مورد توافقی وجود ندارد.

* معمولاً به مادر شهر، کلان شهر نیز گفته می شود. برخی نیز معتقدند کلان شهر ترجمه و معادل واژه megacity بوده و به شهرهای بالای ۱۰ میلیون نفر اطلاق می شود.

تعریف کلان شهر در ایران:

در کشور ایران بر طبق مصوبه شورای عالی معماری و شهرسازی به مادر شهرهایی که بالای ۱ میلیون نفر جمعیت داشته باشند مانند تهران، مشهد، اصفهان، کرج، قم و... کلان شهر گفته می شود.

گسترش حومه نشینی:

تعریف حومه:

به بخش های پیرامونی یک شهر حومه می گویند.

علل شکل گرفتن حومه های شهری

* با افزایش شهرنشینی و گسترش حمل و نقل و وسایل ارتباطی به تدریج حومه ها در اطراف شهرها به ویژه شهرهای بزرگ و پرجمعیت شکل گرفتند.
* حومه نشینان برای خرید یا کار و یا استفاده از خدمات شهرها به شهر رفت و آمد می کنند.

حومه های خوابگاهی

حومه های صنعتی

حومه های فقیرنشین

حومه های مرفه نشین

انواع حومه های شهری

حومه ی شهر سائوپائولو - برزیل

علل پیدایش منطقه مادر شهری:

افزایش جمعیت مادر شهرها و گسترش حومه های آنها به تدریج منطقه ای با عنوان منطقه مادر شهری به وجود آورده است.

در پیرامون برخی از مادر شهرها، شهرها و شهرک های اقماری پدید آمده اند.

رتبه	شهر	جمعیت (میلیون نفر)	کشور
۱	توکیو	۳۸	ژاپن
۲	شانگهای	۳۴	چین
۳	جاکارتا	۳۱	اندونزی
۴	دهلی	۲۷	هند
۵	سئول	۲۵/۶	کره جنوبی
۶	گوانجو	۲۵	چین
۷	پکن	۲۴/۹	چین
۸	مانیل	۲۴	فیلیپین
۹	بمبئی	۲۳/۹	هند
۱۰	نیویورک	۲۳/۸	ایالات متحده آمریکا
۱۱	شنزن	۲۳	چین
۱۲	سائوپائولو	۲۱/۲	برزیل
۱۳	مکزیکوسیتی	۲۱/۱	مکزیک
۱۴	لاگوس	۲۱	نیجریه
۱۵	کیوتو - ازاکا - کوبه	۲۰	ژاپن
۱۶	قاهره	۱۹/۱	مصر

جهان شهر چیست؟

برخی از این شهرها به دلیل مشارکت زیاد در اقتصاد و تجارت جهانی حوزه نفوذ بسیار وسیعی در سطح جهان دارند و به آن ها جهان شهر گفته می شود.

تعریف مگالاپلیس:

در برخی از بخش های جهان در نتیجه گسترش فوق العاده زیاد دو یا چند مادر شهر در امتداد مسیرهای ارتباطی و حمل و نقل، زنجیرهای از مادر شهرها یا کلان شهرها پدید آمده اند که به آنها مگالاپلیس گفته می شود.

منطقه ابر شهری:

در مگالاپلیس ها حومه ها و شهرک های اقماری یک مادر شهر به حومه ها و شهرک های مادر شهر دیگر پیوند می خورد. برخی مگالاپلیس را منطقه ابر شهری نامیده اند.

مهمترین ویژگی های مگالاپلیس ها:

- * تمرکز و انبوهی جمعیت شهری،
- * تمرکز مؤسسات مالی و پولی،
- * تمرکز صنایع دانش بنیان
- * فراوانی آمد و شد بین شهرها با انواع وسایل حمل و نقل زمینی و هوایی.

انواع شکل مگالاپلیس ها:

- شکل خطی یا کریدوری
- شکل کهکشانی

مهم ترین مگالاپلیس های جهان:

- * مگالاپلیس شمال شرق ایالات متحده امریکا (از بستن تا واشنگتن)
- * مگالاپلیس ژاپن (توکیو — یوکوهاما) نمونه هایی از اولین مگالاپلیس های جهان هستند.

بیشتر بدانیم:

* تا حدود چهل سال پیش تعداد معدودی مگالاپلیس در جهان وجود داشت: مانند مگالاپلیس **امریکای شمالی**، **ژاپن** و ناحیه **راین-رور** در آلمان.

* امروزه تعداد زیادی مگالا پلیس در نواحی مختلف جهان به ویژه در قاره آسیا پدیدار شده اند که از آن جمله می توان به این موارد اشاره کرد:

۱- **مگالاپلیس دلتای رود پرل** در چین (هنک کنگ و گوانگژو با ۱۳۰ میلیون نفر جمعیت)

۲- **مگالاپلیس دلتای رود یانگ تسه** (شانگهای و پکن با ۸۸ میلیون نفر)

۳- **مگالاپلیس مهاراشترا** در غرب هند (بمبئی ۳۹ میلیون نفر)

۴- **مگالاپلیس سائوپائولو** در برزیل (سوروکابا تا سانتوس با ۳۲ میلیون نفر جمعیت)

۵- **مگالاپلیس دلتای نیل در آفریقا** (از اسکندریه تا پرت سعید با ۴۱ میلیون نفر جمعیت)

مگالاپلیس امریکای شمالی

مگالاپلیس ژاپن

مگالاپلیس راین-رور

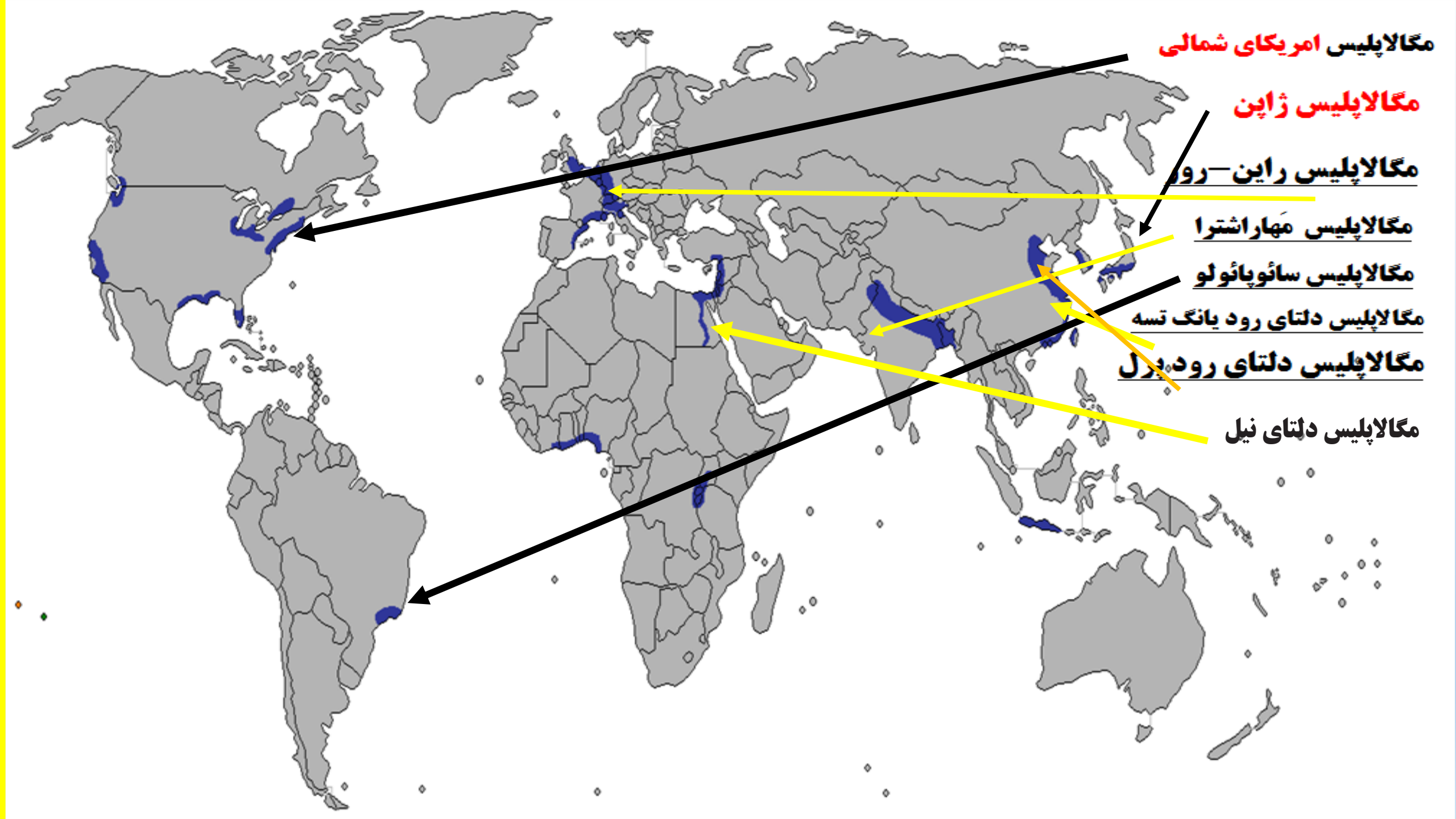
مگالاپلیس مهاراشترا

مگالاپلیس ساؤپائولو

مگالاپلیس دلتای رود یانگ تسه

مگالاپلیس دلتای رود پرل

مگالاپلیس دلتای نیل

نیویورک سیتی

فیلاڈلفیا

بالتیمور

واشنگتن دی سی

ریچموند

تصویر ماهواره‌ای شب هنگام
مگالا پلیس خطی بوستن-واشنگتن

تصویر ماهواره‌ای مگالا پلیس کهکشانی سئول

Seoul

Emerging Megaregions

Cascadia

California

Arizona

Central Plains

Midwest

Texas Triangle

Northeast

DC-Virginia

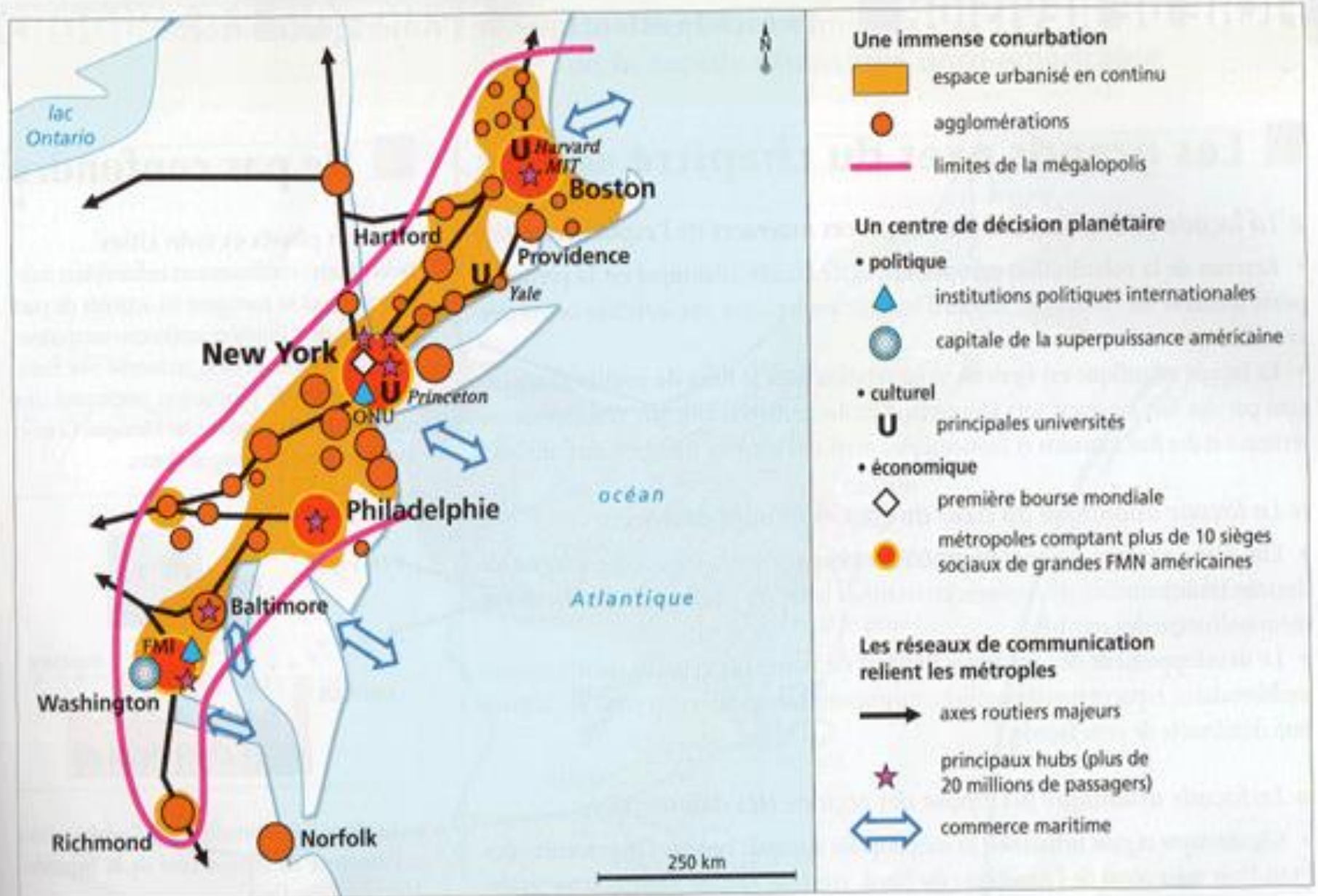

Piedmont Atlantic

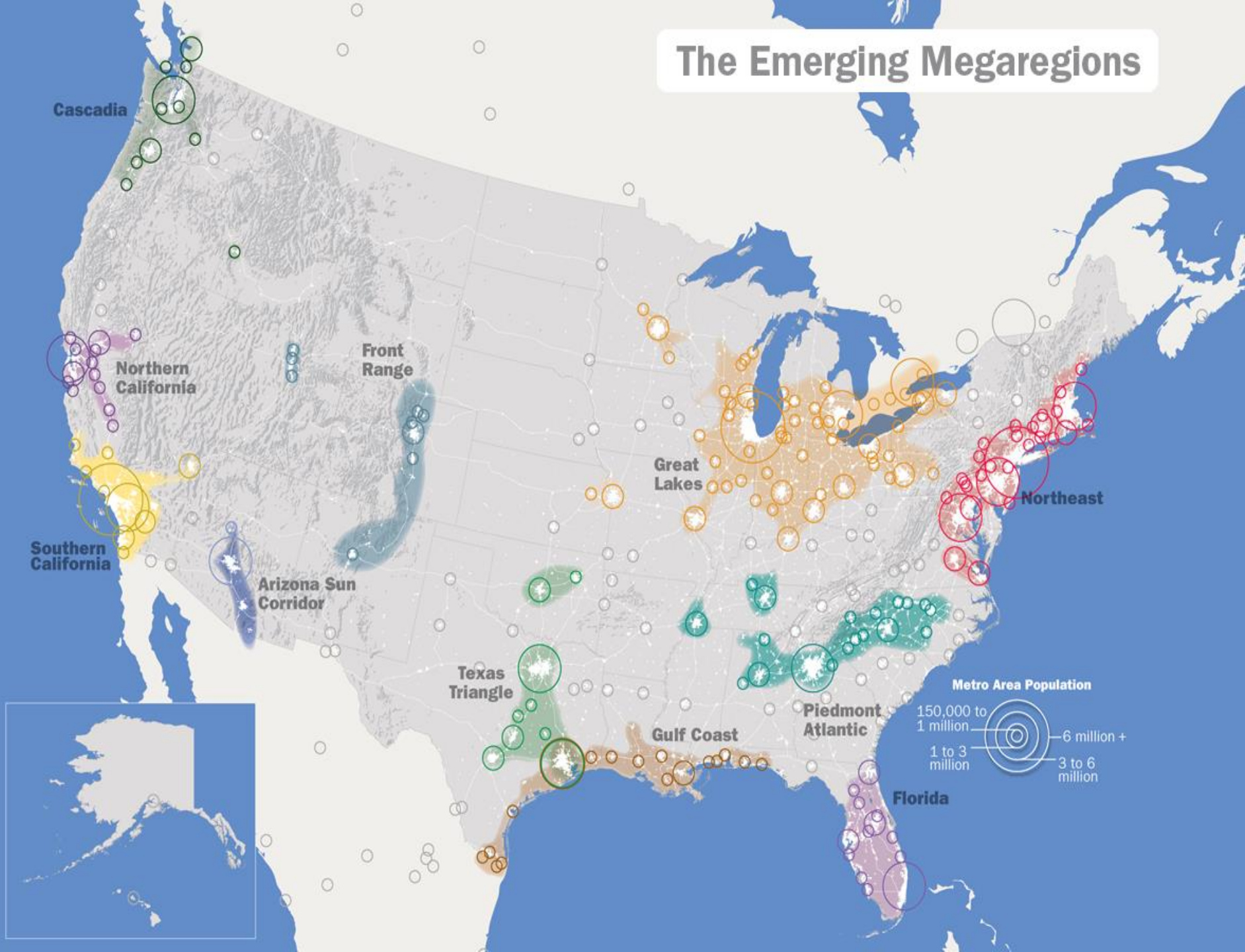
Florida

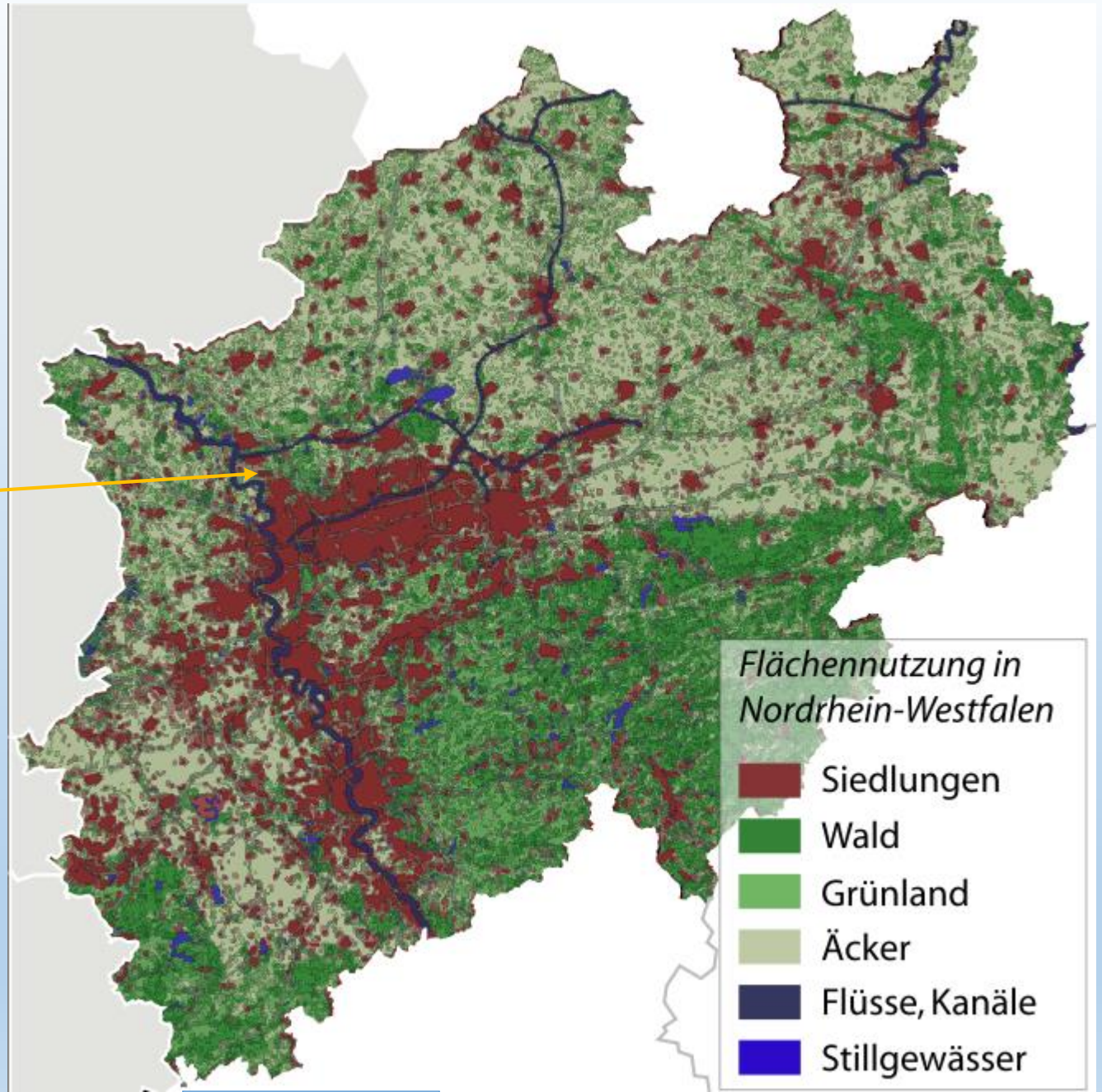
مگالاپلیس شرق آمریکا

1 La mégalopolis : l'hypercentre de la façade atlantique

The Emerging Megaregions

منطقه راین-رور

ناحیه رور

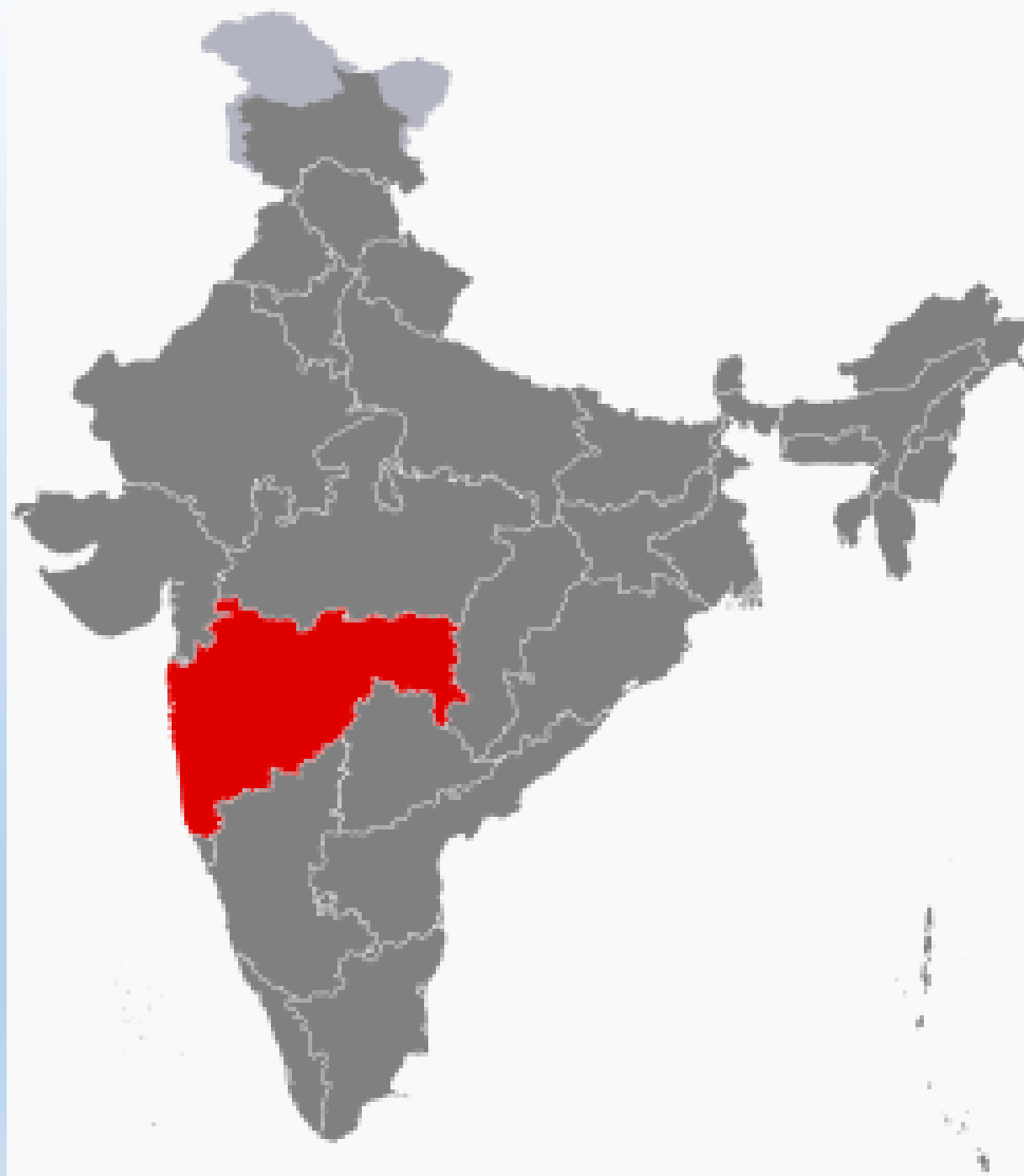

موقعیت جغرافیایی رود یانگ تسه در چین

دلتای رود یانگ تسه

دلتای رود پرل

موقعیت ایالت مہاراشترا در ہند

نقشه موقعیت ایالت سائوپولو

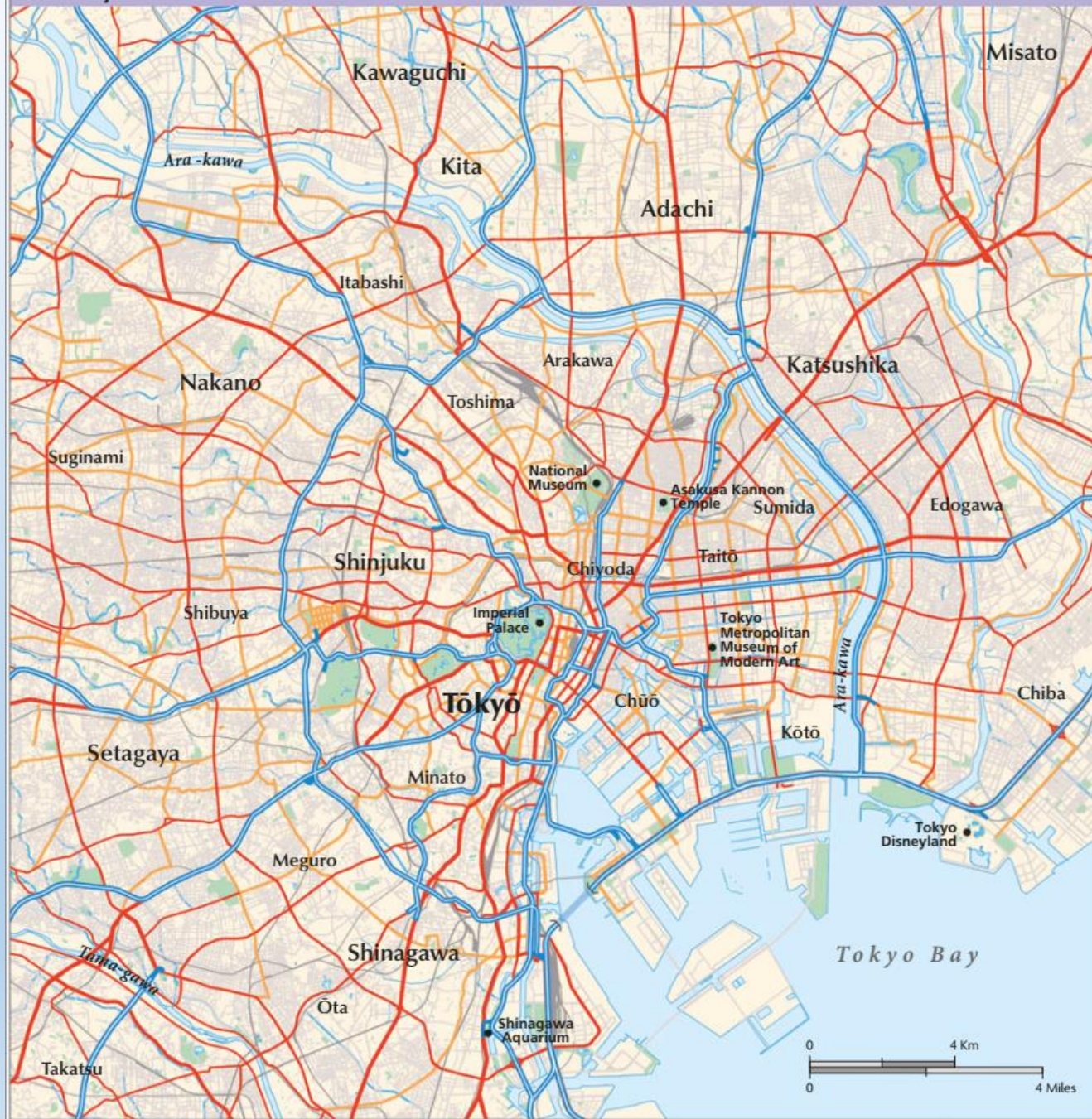

سوروكابا تا سانتوس

پراکندگی مگالاپلیس های جهان

Tokyo

مگالاپلیس یک کلمه یونانی است و استعمال آن سابقه تاریخی دارد. در قرن اخیر این عنوان ابتدا به وسیله پتریک گدس به کار گرفته شد. در سال های گذشته نیز از طرف لوییز مامفورد - متخصص معروف شهرهای متروپلیتن - و پس از او از طرف ژان گوتمن به منطقه شهری وسیع و گسترده ای اطلاق شد که از بوستون تا واشنگتن ادامه داشت.

بدین سان امروزه مگالاپلیس به منطقه وسیعی گفته می شود که بیش از ده میلیون نفر جمعیت داشته باشد و دارای بیش از یک مادرشهر (متروپلیتن) باشد، به عبارت دیگر حومه ها و شهرک های یک مادرشهر، در نتیجه توسعه وسایل ارتباطی و افزایش سرعت وسایل نقلیه، با حومه ها و شهرک های مادرشهرهای دیگر پیوند می یابد و از پیوند آن ها یک بافت زنجیری از مادرشهرها و شهرها به صورت وسیع ترین شکل شهری تشکیل می شود که در اصطلاح جغرافیایی به آن "مگالاپلیس" می گویند.

شکل مگالاپلیس از پاره ای حوزه های وسیع مادرشهری و توسعه آن از پیشرفت های اقتصادی، تحولات تکنولوژیک، اوضاع خاص فرهنگی و در نهایت از روند سریع شهرنشینی و شهرگرایی حاصل می شود. در تشکیل بافت زنجیری از حوزه های مادرشهری و ایجاد مگالاپلیس عواملی مانند زمینه های مساعد طبیعی، عوامل اقتصادی، جغرافیای فرهنگی و گذشته تاریخی ناحیه مؤثر است.

شهرهای مرکزی مگالاپلیس های جهان، دارای تراکم جمعیت است و به تدریج که از آن ها فاصله بگیریم، کاهش سریع جمعیت در واحد سطح (تراکم) دیده می شود. میان حوزه های مادرشهری مگالاپلیس، چشم اندازهای جالب طبیعی به سرعت با ساختن واحدهای مسکونی، تأسیسات و سازمان های شهری اشغال می شود و بافت زنجیری حوزه های مادرشهری استحکام می یابد. از طرفی به دلیل وجود زمین های نیمه بایر، املاک وسیع، پارک های طبیعی و پایگاه های نظامی، میان حوزه های مادرشهری در محدوده مگالاپلیس گسیختگی ایجاد می شود.

منطقه راین-رور بزرگترین منطقه کلانشهری در کشور آلمان با جمعیتی بیش از ۱۱ میلیون نفر است. این منطقه، چندین شهر بزرگ صنعتی را در ایالت نوردراین-وستفالن دربر می‌گیرد. شهرهای کلن، بن، دوسلدورف، دورتموند، بوخوم و ووپرتال در این منطقه پیوسته کلانشهری قرار دارند.

رود پرل رودی است به دریای جنوبی چین می‌ریزد. این رود از کشور جمهوری خلق چین می‌گذرد.

رود یانگ تسه (چینی ساده‌شده: 长江، چینی سنتی: 長江) طولانی‌ترین رودخانه آسیا و سومین رودخانه طولانی جهان (پس از نیل و آمازون) است. نام جدید چینی آن «چانگ جیانگ» است و بسیاری از نقشه‌های جدید از این نام استفاده می‌کنند.

این رودخانه بیش از ۶۳۸۰ کیلومتر طول دارد. سرچشمه آن استان چینگهای در غرب چین است و پس از حرکت به سمت شرق به دریای چین شرقی می‌ریزد. به طور سنتی این رودخانه را مرز بین شمال و جنوب چین دانسته‌اند گرچه رودخانه هوآی نیز چنین جایگاهی دارد.

گوانگژو به چینی (广州)، یا گوانگجو یا گوانجو، شهری است در جنوب کشور چین. نام رسمی آن در هنگام حکومت جمهوری چین «کانتون» بود. گوانگژو مرکز استان گوانگدونگ است و ۱۱,۰۷۱,۰۰۰ نفر جمعیت دارد.

مَهاراشترا به مراتی: (महाराष्ट्र) یکی از ایالات کشور هند است.

مرکز این ایالت شهر مومبای (بمبئی)، یکی از مهمترین و پرجمعیت‌ترین شهرهای هند است.

سائو پائولو بزرگترین شهر کشور برزیل است و در جنوب شرقی برزیل قرار دارد. همچنین این شهر نهمین شهر بزرگ از لحاظ جمعیت است.

سوروکابا شهری است در ایالت سائوپائولو با 700000 نفر جمعیت.

سانتوس یا سانتوز، شهری در ایالت سائوپائولو و کشور برزیل است.

ویژگی های مگالاپلیس

- ۱- مگالاپلیس ها معمولاً شکل خطی یا کریدوری دارد و میسر آن ممکن است در طول سواحل طبیعی و حوزه های منابع معدنی شکل گیرد.
- ۲- در مگالاپلیس ها تراکم جمعیت بانک ها، امور تجاری، شرکت های بیمه، عمده فروشی، خرده فروشی، مراکز پذیرایی و تفریحی و فعالیت های شدید حمل و نقل با تراکم باور نکردنی وجود دارد.
- ۳- زمین های مگالاپلیس از نظر قیمت بر دیگر زمین های شهری پیشی می گیرد و در هسته های اصلی و فرعی آن قیمت زمین بسیار بالا می رود.
- ۴- بعضی از شهرهای مگالاپلیس با تخصص یابی، فعال ترین و پر تحرک ترین مراکز شهری جهان شناخته می شود.
- ۵- بیشتر حوزه های به هم پیوسته مگالاپلیس، تحت نفوذ یک مرکز بزرگ مانند نیویورک، شیکاگو و لوس آنجلس قرار می گیرد که این مرکز بزرگ، نفوذ و قدرت بسیاری در مگالاپلیس به دست می آورد.
- ۶- مگالاپلیس ها از حداکثر درآمد و ثروت برخوردارند.
- ۷- هر مگالاپلیس با استفاده از زمین های کشاورزی حوزه های مادرشهری توسعه می یابد.

۱- آیا در شهر محل زندگی شما حومه‌نشینی وجود دارد؟ حومه‌ها در کدام جهت شهر و از چه نوع اند؟ ساکنان آنها را بیشتر کدام گروه‌های اجتماعی تشکیل می‌دهند؟ در این باره تحقیق کنید و نتایج را به کلاس گزارش دهید.

بله، معمولاً حومه‌نشینی در شهرهای بزرگ و متوسط وجود دارد مثلاً در شمال و غرب بیرجند حومه‌های مسکونی فقیرنشین قرار دارد. در جنوب و جنوب غربی حومه‌های مرفه‌نشین قرار دارد. بیشتر ساکنان شمال و غرب بیرجند را کارگران ساده و مهاجران روستایی تشکیل می‌دهند و در جنوب و جنوب غرب استان بیشتر ساکنان را کارمندان رسمی دولت و پزشکان و نیروهای نظامی و انتظامی و اساتید دانشگاه‌ها، سکونت دارند. دانش‌آموزان می‌توانند با پرس‌وجو و جستجو در اینترنت مطالعه مقالات مختلف تحقیق انجام دهند.

۲- الف - با توجه به جدول صفحه ۱۳ کدام قاره‌ها به ترتیب بیشترین شهرها با جمعیت بیش از ده میلیون نفر را دارند؟ ب - به نظر شما علت ظهور مگالاپلیس‌ها و شهرهایی با بیش از ۱۰ میلیون نفر جمعیت در مشرق و جنوب شرقی آسیا در چند دهه اخیر چیست؟

الف - آسیا، آمریکا، آفریقا

ب - رشد بی‌رویه جمعیت مخصوصاً در کشورهای چین، اندونزی، مالزی، ژاپن، کره جنوبی و... و رشد روزافزون صنایع به ویژه صنایع نو و فناوری‌های جدید موجب رشد مگالاپلیس‌ها و شهرهای پرجمعیت در این قسمت جهان شده است.

۳- آیا افزایش شهرهای میلیونی، فشار بر منابع و محیط زیست را بیشتر می‌کند؟ چرا؟ دلیل بیاورید.

بله، به علت جمعیت فراوانی که در این شهرها وجود دارند و نیازهای این جمعیت باید تأمین شود، نیازهایی چون تأمین آب آشامیدنی سالم، فضای سبز، سیستم حمل و نقل، تأمین مسکن و... که هرکدام می‌تواند مشکلات زیست‌محیطی فراوانی از جمله آلودگی هوا، آلودگی صوتی، کمبود منابع آب و برق، تغییر کاربری زمین و فرسایش خاک، ترافیک، فاضلاب‌های خانگی و صنعتی و...

تغییر در روستانشینی و سکونتگاه های روستایی

دوباره به نمودار روند تغییرات شهرنشینی و روستانشینی و جدول درصد شهرنشینی در نواحی دنیا توجه کنید. در کدام بخش های جهان هنوز جمعیت قابل توجه روستایی زندگی می کند؟ چند درصد جمعیت قاره های آسیا و آفریقا روستانشین است؟

هرچند فرایند شهری شدن به افزایش شهرنشینی در همه کشورهای جهان منجر شده است، هنوز ۳/۴ میلیارد نفر از مردم جهان در روستاها زندگی می کنند. تنها در دو کشور چین و هند بیش از یک میلیارد نفر روستانشین اند.

مهاجرت از روستاها به شهرها

مهاجرت از روستاها به شهرها از مهمترین عوامل تغییر در کاهش روستانشینی و افزایش شهرنشینی است.

به عوامل جاذبه و دافعه در مهاجرت‌های روستا به شهر توجه کنید. منظور از عوامل جاذبه و دافعه در مهاجرت چیست؟

مهاجرت های روستایی در اروپا در سده نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم:

در سده نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم در کشورهای توسعه یافته صنعتی اروپا و امریکای شمالی به دنبال توسعه صنایع کارخانه ای مهاجرت از روستاها به شهرها رخ داد. البته این مهاجرت تدریجی و طولانی مدت طی ده ها سال و همگام با تحولات صنعتی شدن بوده است.

زارعان نیمه وقت:

در سده نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم در برخی کشورها مانند آلمان روستاییان برای دریافت دستمزد بیشتر به طور نیمه وقت در شهرها کار می کردند. و بخشی از وقت خود را به کار در مزارع اختصاص می دادند که به زارعان نیمه وقت مشهور شده بودند.

علل کاهش روستانشینی در آلمان

در برخی از روستاها با سرمایه گذاری و خرید زمین های کشاورزی توسط شهرنشینان به منظور ایجاد کشت تجاری، روستانشینی کاهش یافت و برخی از روستاها نیز به علت گسترش شهرها به حومه های شهری تبدیل شدند.

علل مهاجرت های روستایی در کشورهای در حال توسعه:

بعدها با ورود کشورهای آسیا، افریقا و امریکای لاتین به دوره صنعتی شدن مهاجرت های فزاینده از روستا به شهر در این نواحی نیز وقوع پیوست. اما این مهاجرت ها همگام با توسعه صنعتی نبود و رشد شهرنشینی در این نواحی در طی دوره های کوتاه زمانی و سریع تر از رشد صنعتی رخ داد و شهرها آمادگی لازم را از نظر امکانات و تسهیلات برای ورود مهاجران روستایی نداشته اند و مشکلات زیادی برای روستاها و شهرها به وجود آمد که در درس بعد به آن اشاره می کنیم.

علل افزایش شهرگرایی:

با بروز تحولات صنعتی و ورود کشورها به عصر نوسازی (مدرنیزاسیون) نفوذ شهرها و «شهرگرایی» در روستاها افزایش یافت.

تعریف شهرگرایی:

منظور از شهرگرایی روندی اقتصادی و اجتماعی است که طی آن شیوه های زندگی، رفتار و عملکردها، ارزش ها و مظاهر شهری در روستاها و بین روستانشینان رواج می یابد.

۱- تغییرات در چهره روستاها

تغییرات قابل ملاحظه ای در چهره و کالبد روستاها نسبت به گذشته با فراهم شدن امکانات و تجهیزاتی چون آب و برق و راه سازی، استفاده از ماشین آلات کشاورزی، و عناصر و خدمات شهری البته میزان این تغییرات از ناحیه ای به ناحیه دیگر متفاوت بوده است.

۲- پدید آمدن عملکردهای جدید در روستاها

علاوه بر این با آن که به طور کلی در بیشتر روستاها فعالیت غالب، کشاورزی است اما نقش و عملکرد برخی از روستاها تغییر کرده و عملکردهای جدیدی به طور مستقل یا علاوه بر کشاورزی در این روستاها پدیدار شده که از آن جمله می توان به **روستاهای صیادی، روستاهای گردشگری و روستاهای صنعتی** که در آن صنایع کوچک تبدیلی یا خانگی رونق زیاد دارند، اشاره کرد.

تغییرات کالبدی - سوپرمارکت و خدمات رایانه در روستای زنگنه بن رود، فارس

زنگنه بنرود، روستایی از توابع بخش ارژن شهرستان شیراز در استان فارس ایران است. این روستا در ۶۰ کیلومتری غرب شیراز است؛ و شامل روستاهای زنگنه، قلعه، مختارآباد، بیستون، تل کره و بید قطار می‌باشد. اهالی این روستا به زبان لری تکلم می‌کنند که اجداد آنها بیش از یک قرن پیش از منطقه چهارمحال و بختیاری و بویر احمد به این منطقه کوچ نموده‌اند. قشلاق آنها تا حدود ۵۰ سال پیش روستای زنگنه (کازرون) در قائمیه (کازرون) بوده است. منطقه‌ای سردسیری است. محصول کشاورزی این روستا سیب مرغوب با عنوان سیب زنگنه می‌باشد.

روستا با عملکرد گردشگری - کندوان - ایران

روستا با عملکرد ماهیگیری - ویتنام

روابط شهر و روستا

از دیرباز شهر و روستا با یکدیگر وابستگی و روابط متقابل داشته اند اما نوع و چگونگی روابط شهر و روستا در زمان های مختلف و در نواحی مختلف جهان، متفاوت بوده است.

روابط شهر و روستا را می توان از جنبه های مختلف اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی مطالعه کرد و به همین سبب جغرافیدان ها و سایر اندیشمندان نظریه های مختلفی در این زمینه ارائه کرده اند.

نظریه نابرابری میان شهر و روستا:

در بیشتر نظریه ها به نابرابری میان شهر و روستا تأکید شده است. بر طبق این نظریه ها، شهر محل انباشت سرمایه، تولید کالاهای کارخانه ای و تمرکز اقتصادی است و مبادله ای نابرابر بین شهر و روستا جریان دارد.

مواد اولیه و محصولات کشاورزی, نیروی کار ساده , خدمات گردشگری و فراغتی و صنایع دستی

روستا

شهر

کالاهای کارخانه ای, نیروی انسانی متخصص , خدمات آموزشی, درمانی , رفاهی, مالی , فن آوری و اطلاعات و ..

۱- آیا مدل روابط شهر و روستا در بالا را می توان با نظریه مرکز - پیرامون، که در سال گذشته خوانده‌اید، انطباق داد؟ استدلال کنید.

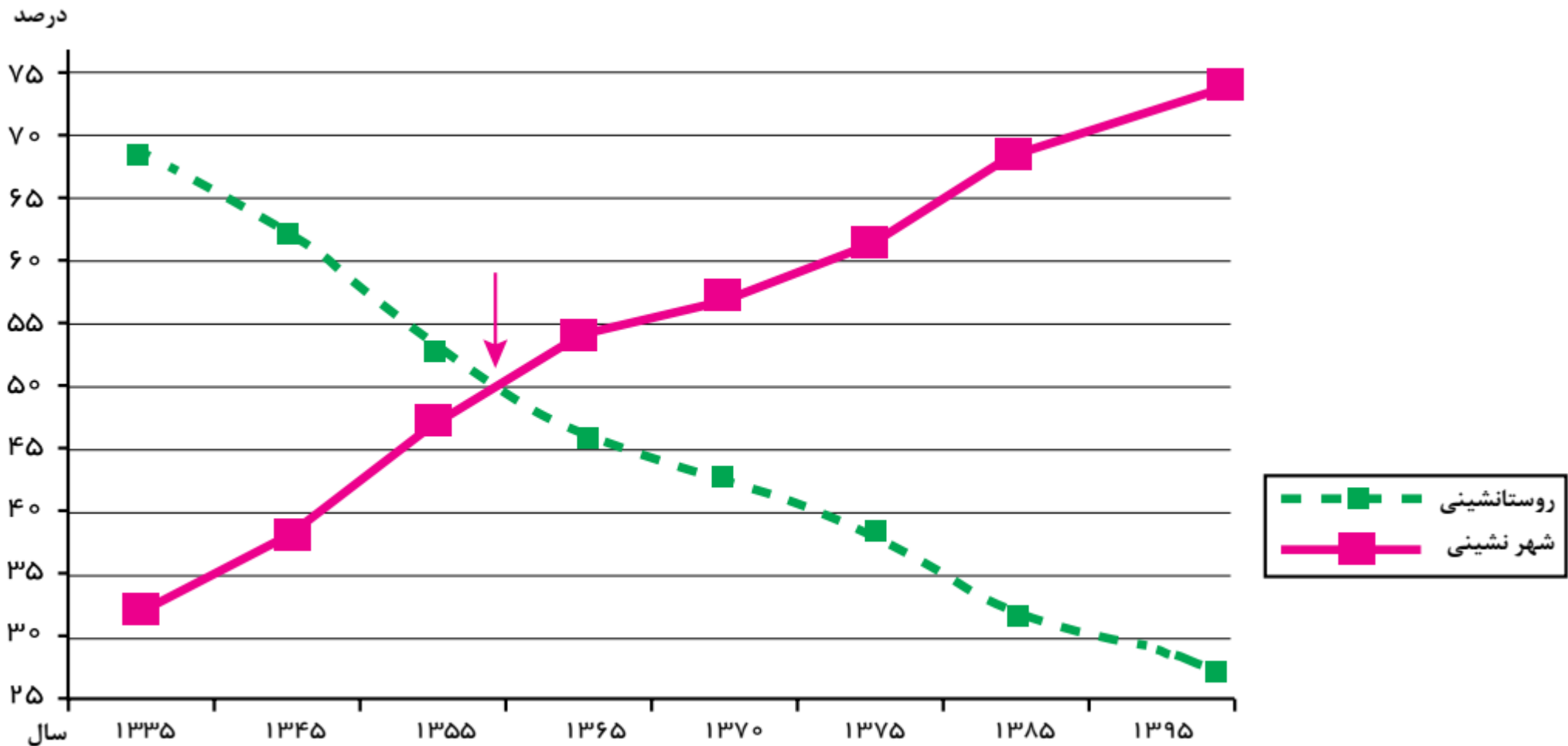
بله چون در اینجا نیز روستاها مثل کشورهای پیرامون فقط مواد اولیه و نیروی کار را به شهرها ارائه می کنند و در مقابل کالاهای ساخته شده در کارخانه های شهری و افراد آموزش دیده شهری برای ارائه خدمات به روستاها می آیند. می توان گفت به لحاظ شکل ظاهری همان رابطه برقرار است.

۲- درباره یک روستا در جهان یا ایران که عملکردی غیر از کشاورزی و دامپروری دارد، تحقیق کنید و گزارش خود را به کلاس ارائه دهید.

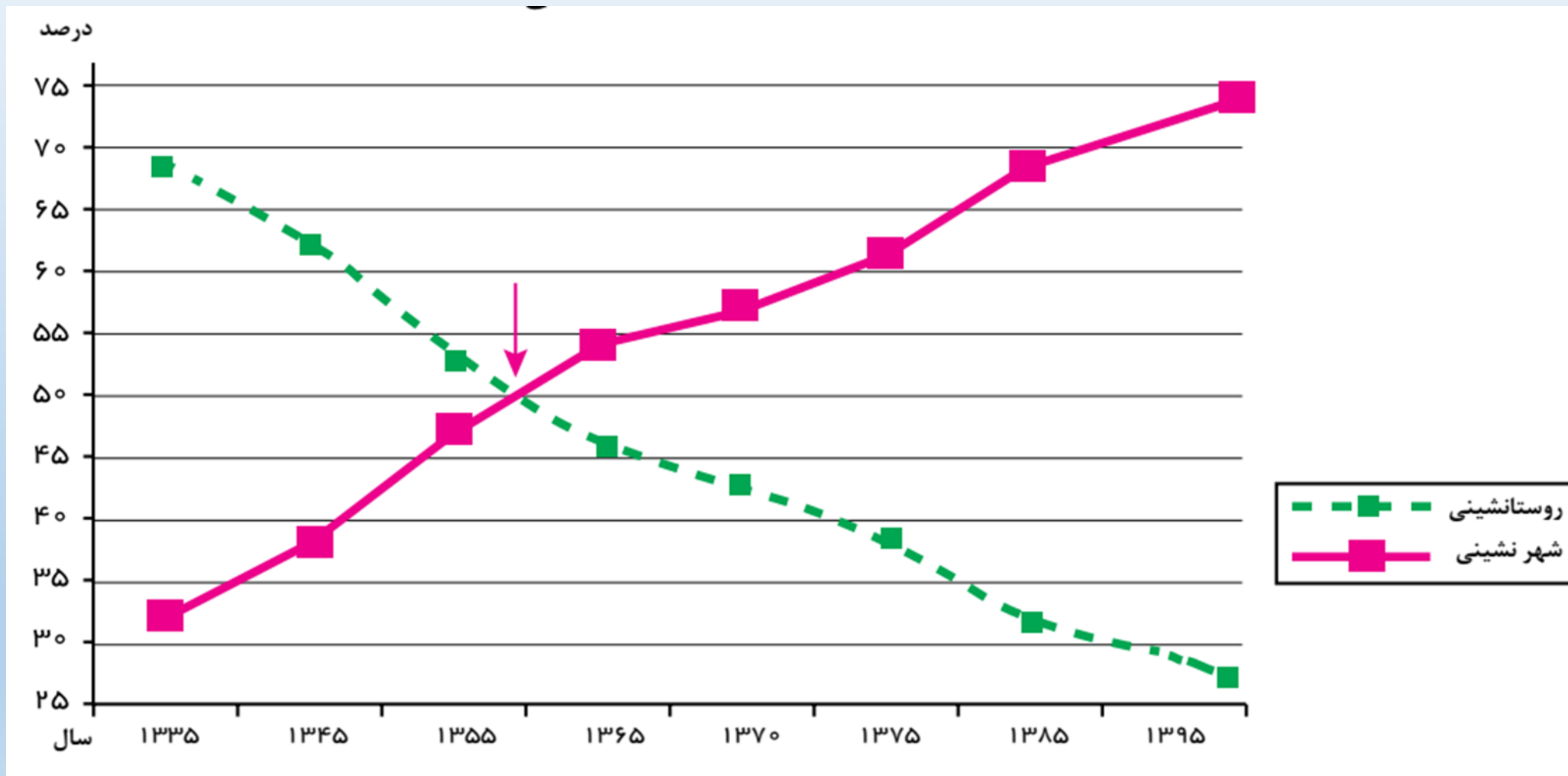
روستاهای که خدمات غیر کشاورزی دارند، مثلا روستاهای معدنی، گردشگری می توان تحقیق ارائه داد. دانش آموزان می توانند با پرس و جو و یا جست و جو در اینترنت اطلاعات زیادی را در این خصوص جمع آوری نموده و به عنوان فعالیت مستمر خارج از کلاس ارائه نمایند. مثال روستای معدن قلعه زری در ۱۴۰ کیلومتری بیرجند که بیشتر ساکنان آن در معدن مس این روستا مشغول به کارند، یا روستای ماهخونیک که یک روستای گردشگری می باشد. و یا روستای کندوان و ابیان که مردم آن بیشتر از طریق گردشگری درآمد دارند.

تغییرات جمعیت شهری و روستایی در ایران

در کشور ما نیز فرآیند تغییرات شهرنشینی و روستانشینی همانند سایر نواحی جهان به وقوع پیوسته است. به نمودار توجه کنید.

چه تغییری در شهرنشینی و روستانشینی مشاهده می کنید؟ هم اکنون چند درصد جمعیت کشور ما در شهرها و چند درصد در روستاها زندگی می کنند؟

۱ — افزایش طبیعی جمعیت شهرها یعنی رشد موالید (تولدها) نسبت به مرگ و میر

۲ — مهاجرت روستاییان به شهرها

۳ — افزایش جمعیت برخی روستاها و تبدیل شدن آنها به نقاط شهری یا ادغام روستاها در بافت شهری

ملاک های تبدیل روستا به شهر:

- * روستاهایی که جمعیت آنها به حد معینی مثلاً ۱۰ هزار نفر رسیده باشد.
- * با موافقت وزارت کشور شهر اعلام شده و در آنها شهرداری تأسیس شده می شود.
- * باید برای ساکنان آنها خدمات و تجهیزات شهری فراهم شود.

افزایش تعداد شهرها در ایران در ۶۰ سال اخیر

سال	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۵
تعداد شهرها	۲۰۱	۲۷۱	۳۷۳	۴۹۶	۶۱۲	۱۰۱۲	۱۲۴۵

با توجه به جدول تعداد سکونتگاه های شهری در ایران چند برابر شده است؟

دوره سریع شهرنشینی در کشور:

از سال ۱۳۳۵ به بعد روند شهرنشینی در ایران سرعت گرفت. از یک سو از آنجایی که بودجه کشور ما متکی به درآمد حاصل از فروش نفت است و این درآمد در دست دولت ذخیره می شود، دولت ها با استفاده از درآمد نفتی بیشترین سرمایه گذاری ها و توسعه کارخانه ها و تجهیزات و زیرساخت ها را به شهرها اختصاص دادند. از سوی دیگر از سال ۱۳۴۱ چند مرحله اصلاحات ارضی در روستاها انجام گرفت.

دوره کند شهرنشینی در کشور

همانطور که گفته شد یکی از عوامل مهم افزایش جمعیت شهری در ایران مهاجرت از روستا به شهر بوده است. تا سال ۱۳۳۵ مهاجرت از روستاها به شهرها به کندی صورت می گرفت و محصولات کشاورزی بخش عمده تولیدات داخلی را تشکیل می داد. این دوره به دوره شهرنشینی کند معروف است.

تعریف اصلاحات ارضی:

اصلاحات ارضی یعنی تغییر قوانین مالکیت زمین و توزیع مجدد آن به نفع کشاورزان.

علل عدم موفقیت اصلاحات ارضی در ایران:

هر چند اصلاحات ارضی در بسیاری کشورها انجام شده و به نوبه خود کار خوبی در جهت مقابله با مشکلات روستاییان بوده اما در برخی کشورها نظیر ایران موفقیت آمیز نبوده است. در ایران اصلاحات ارضی با خلع ید از مالکان بزرگ (ارباب ها) و واگذاری زمین به دهقانان خرده پا انجام گرفت.

اما تقسیم نادرست زمین و عدم حمایت دولت از کشاورزان و توجه به صنایع مونتاژ و واردات کالا از کشورهای خارجی نه تنها موجب بهبود وضع روستاییان نشد بلکه به ضعف و انهدام کشاورزی در ایران انجامید. در نتیجه مهاجرت روستاییان به شهرها شدت گرفت.

تهران مادر شهر ملی خوب یا بد؟

از دیگر موضوعاتی که در زمینه شهر نشینی در ایران رخ داد تبدیل تهران به مادر شهر ملی بود. به طوری که جمعیت این شهر به طور مداوم با مهاجرت گسترده از سراسر کشور افزایش شدید یافت. و فاصله زیادی با سایر شهرها پیدا کرد. به طوری که جمعیت آن همواره بیش از دو برابر دومین شهر پر جمعیت ایران یعنی مشهد بوده است.

مهاجرت از روستا به شهرها بعد از پیروزی انقلاب اسلامی:

پس از انقلاب اسلامی نیز مهاجرت از روستا به شهر و از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ ادامه یافت. در این دوره تعداد زیادی روستاهای پر جمعیت به شهر تبدیل یا در بافت شهرهای همجوار ادغام شدند و برخی از آبادی ها نیز خالی از سکنه شدند. آمار تعداد شهرها را در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۹۵ مقایسه کنید. در این دوره علاوه بر تهران ۷ شهر با بیش از یک میلیون نفر به کلان شهر تبدیل شدند. به علاوه رشد شهرهای بزرگ و کوچک و شهرک های اقماری در اطراف تهران آن را به یک منطقه کلان شهری بزرگ تبدیل کرد.

۱- عوامل مهاجرت‌های روستا-شهری را در چند گروه دسته‌بندی کنید.

عوامل طبیعی: خشکسالی‌های پی‌درپی، کمبود بارندگی، کمبود منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی و خشک شدن قنات‌ها، انهدام کشاورزی

عوامل انسانی: کاهش سطح تولید و اشتغال، اصلاحات ارضی دهه ۴۰، توجه مفرط به صنایع مونتاژ، واردات کالاهای خارجی، تجمل‌گرایی و دوری از ساده‌زیستی، بیکاری و نبود شغل در روستاها، عدم وجود امکانات زیربنایی مانند آب، برق، جاده و سرویس‌های حمل و نقل و ارتباطات، خدمات بهداشتی درمانی، خدمات آموزشی، بانک و... در روستاها و توجه بیش از حد به توسعه شهری و رها کردن روستاها.

۲- به نظر شما، تبدیل شدن روستاها به شهر چه پیامدهایی دارد؟

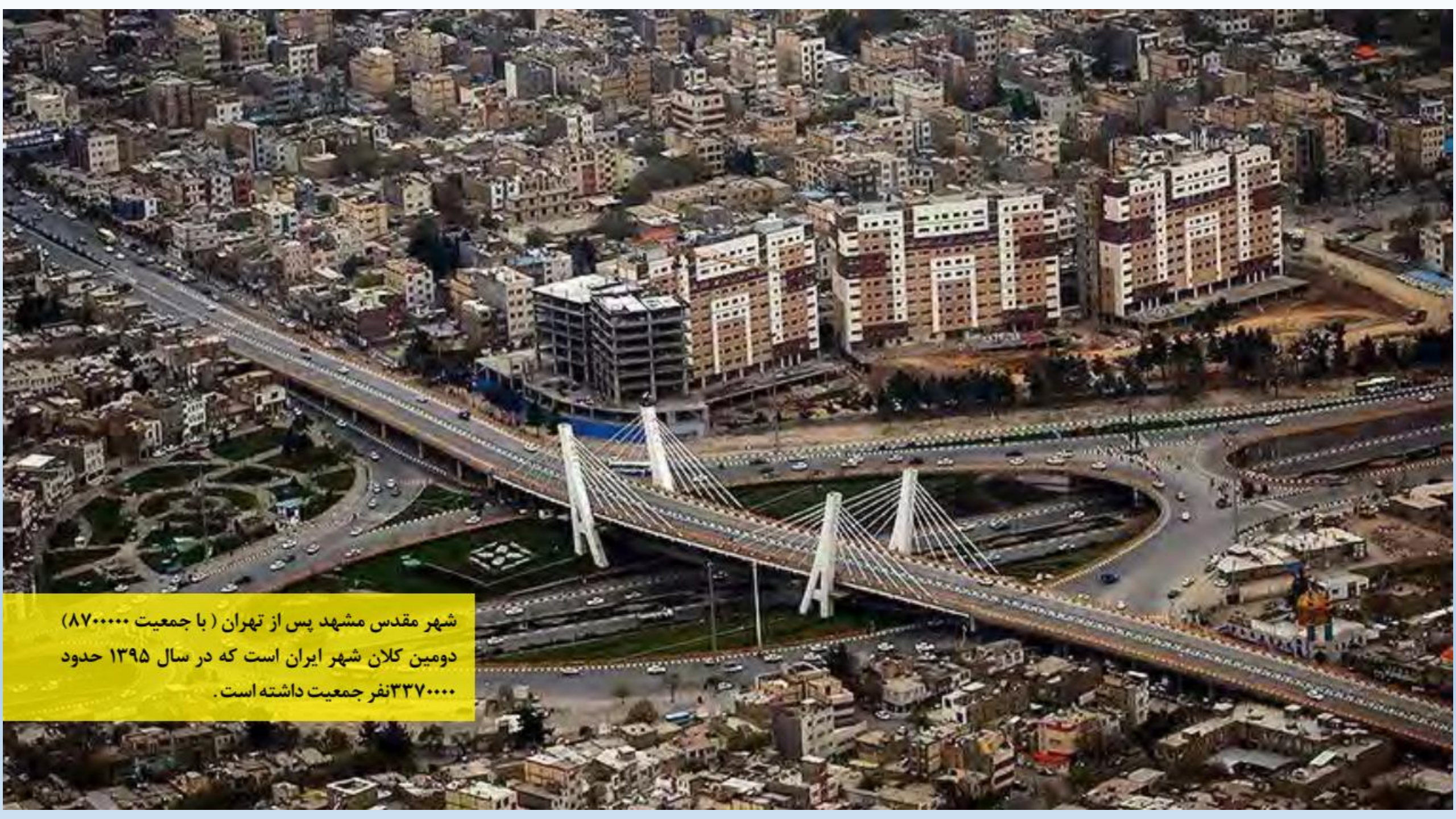
جمعیت روستاها وقتی به ۱۰۰۰۰ نفر برسد به عنوان شهر شناخته می‌شود و با ایجاد شهرداری در آنجا کلیه خدمات روستایی قطع می‌گردد. در حالیکه خیلی از امکانات شهری هنوز به این روستاها ورود نکرده‌اند به عنوان مثال شهرهایی مثل زهان، سه قلعه، محمد شهر در خراسان جنوبی که سالهاست به عنوان شهر شناخته می‌شوند هنوز هیچ یک از ظرفیت‌های شهری در آن دیده نمی‌شود، مردم این شهرها باید عوارض شهری پرداخت کنند در حالی که از خدمات تاکسی و اتوبوسرانی بی‌بهره‌اند، اشتغال شهری تقریباً صفر است و از مردم بومی در ادراه این شهرها استفاده نمی‌شود. مردم همچنان به کشاورزی و دامداری اشتغال دارند و در سطح درآمدی پایین به سر می‌برند اما باید هزینه‌های شهری پرداخت نمایند. در واقع شهر بودن امتیازی برای این روستاها محسوب نمی‌شود که هیچ بلکه از امتیازات روستایی خود نیز بی‌بهره‌اند.

۳- نام کلان شهرهای ایران را که بیش از ۱ میلیون نفر جمعیت دارند، جست‌وجو کنید و بنویسید.

تهران، مشهد، تبریز، قم، اراک، اهواز، کرج

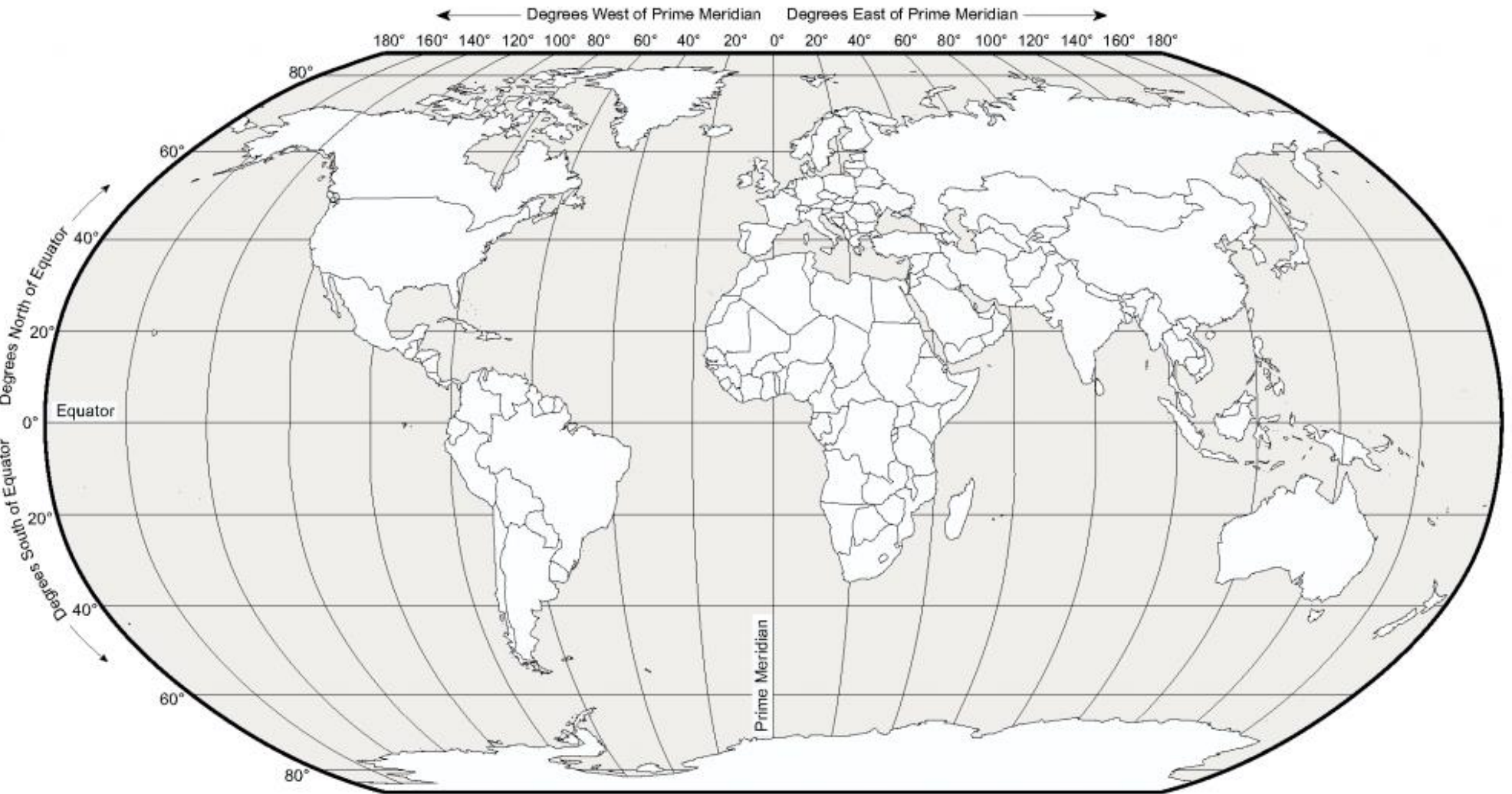
۴- شهر محل زندگی شما چند نفر جمعیت دارد و در کدام طبقه سلسله مراتب شهری قرار می‌گیرد؟

با راهنمایی معلم خود و از طریق سایت های معتبر اینترنتی این فعالیت را انجام دهید. مثلا بیرجند ۲۰۷۸۲۴ نفر ، شهر منطقه ای است. تهران کلان شهر ملی است و شهرهای تبریز، اصفهان، قم، کرج، مشهد، شیراز، اهواز و کرمانشاه کلان شهرهای منطقه ای هستند.

شهر مقدس مشهد پس از تهران (با جمعیت ۸۷۰۰۰۰۰)
دومین کلان شهر ایران است که در سال ۱۳۹۵ حدود
۳۳۷۰۰۰۰ نفر جمعیت داشته است .

World

پیروز باشید
محسن یوسفی

۰۹۱۲۷۵۴۳۳۹۱

همیاری در آموزش جغرافیا

۰۱۰۴۶۳۲۱۰۲۰۰۶

۶۰۳۷۶۹۷۴۶۵۷۹۵۰۵۹